Time : 2 ½ Hours **Total Marks : 80**

1 a) Which are the various steps in historical research? **(20)**

OR

b)Write the methods of critical analysis in historical research

Q.2a) Discuss local historiography as a new school of thought in history. **(20)**

OR

b) Briefly explain the utility of digital sources in historical research.

Q.3 a) Describe the Subaltern approach of historiography. **(20)**

OR

b) Take a detailed look at the post modernist approach to history.

Q. 4 a) Evaluate the nationalist ideology in Indian historiography. **(20)**

OR

b) Trace in detail Indian Marxist thought in Indian historiography

_____

X51Y41B42EX51Y41B42EX51Y41B42EX51Y41B42E

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 १/2 तास एकूण गुण : ८०

सूचना : १)सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.

२)सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र.१ अ) ऐतिहासिक संशोधनातील विविध पायऱ्या कोणत्या ? (२०)

किंवा

ब)ऐतिहासिक संशोधनातील टीकात्मक परीक्षणाच्या पद्धती लिहा .

प्र.२अ) इतिहासाचा नवीन विचारप्रवाह म्हणून स्थानिक इतिहासलेखनाची चर्चा करा. (२०)

किंवा

ब)ऐतिहासिक संशोधनात डिजिटल स्त्रोतांची उपयुक्तता थोडक्यात स्पष्ट करा .

प्र.३ अ) इतिहास लेखनाच्या वंचितवादी दृष्टिकोनाचे वर्णन करा . (२०)

किंवा

ब) इतिहासविषयक उत्तर आधुनिकवादी दृष्टीकोणाचा सविस्तर आढावा घ्या.

प्र. ४ अ) भारतीय इतिहासलेखन शास्त्रातील राष्ट्रवादी विचारधारेचे मूल्यमापन करा. (२०)

किंवा

ब)भारतीय इतिहास लेखनशास्त्रात मार्क्सवादी विचारप्रणालीचा विस्तारपूर्वक मागोवा घ्या

_____

X51Y41B42EX51Y41B42EX51Y41B42EX51Y41B42E

Time: 3 Hours] **[Marks: 80]**

Instructions: 1) Must solve all questions
2) Note the internal options
3) Numbers to the right indicate points

Q. 1 Solve any two questions from the following **20**

a) Explain the economic benefits of co-operation

b) Explain the salient features of co-operation

c) Write about co-operative movement in England (UK).

Q. 2 Solve any two questions from the following **20**

a) Explain the limitations of Civil Co-operative Bank

b) Explain the disadvantages of co-operative credit

c) Explain the working of National Cooperative Development Corporation

Q. 3 Solve any two of the following questions **20**

a) Explain the advantages of co-operative farming

b) Explain the problems of co-operative sugar factory

c) Explain the problems of agro based industries

Q. 4 Solve any two of the following questions **20**

a) Explain the advantages and management of labor co-operative societies

b) Explain the leadership qualities required in co-operatives

c) Explain the advantages of auditing

****

X51Y0A702EX51Y0A702EX51Y0A702EX51Y0A702E

Time: 3 Hours] **[Marks: 80]**

सूचना :-1) सर्व प्रश्न सोडवणे आवश्यक
2) अंतर्गत पर्याय लक्षात घ्या
3) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात

प्रश्न 1 ला खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा **20**

अ) सहकाराचे आर्थिक फायदे स्पष्ट करा
ब) सहकाराचे प्रमुख वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा
क) इंग्लंडमधील (UK)सहकारी चळवळीची माहिती लिहा

प्रश्न 2 रा खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा **20**

अ) नागरी सहकारी बँकेच्या मर्यादा स्पष्ट करा
ब) सहकारी पतपुरवठ्याचे दोष स्पष्ट करा
क) राष्ट्रीय सहकारी विकास महामंडळाची कार्य स्पष्ट करा

प्रश्न 3 रा खालीलपैकी कोणते दोन प्रश्न सोडवा **20**

अ) सहकारी शेतीचे लाभ स्पष्ट करा
ब) सहकारी साखर कारखान्याच्या समस्या स्पष्ट करा
क) शेती आधारित उद्योगांच्या समस्या स्पष्ट करा

प्रश्न 4 था खालीलपैकी कोणते दोन प्रश्न सोडवा **20**

अ) श्रमिक सहकारी संस्थांचे फायदे व व्यवस्थापन स्पष्ट करा
ब) सहकारामध्ये आवश्यक असलेले नेतृत्व गुण स्पष्ट करा
क) हिशेब तपासणीचे फायदे स्पष्ट करा

****

X51Y0A702EX51Y0A702EX51Y0A702EX51Y0A702E

Time: 2 ½ Hours **Total Marks: 80**

N.B. 1 All questions are compulsory.

2 Each question carries equal (20) marks

3 Draw neat diagrams wherever necessary

Q.1 Answer any two of the following: **20**

A Explain the importance of infrastructure in economic development of Maharashtra.

B Write a detail note on sources of energy in Maharashtra.

C Discuss the health facilities in Maharashtra.

Q.2 Answer any two of the following: **20**

A Explain the role of state finance commission of Maharashtra.

B Explain the recent trend in the expenditure of Maharashtra Government

C Discuss the sources of capital revenue of Maharashtra government.

Q.3 Answer any two of the following: **20**

A Explain the nature of regional imbalance in Maharashtra.

B Explain the problems created by regional imbalance in Maharashtra.

C Discuss the measures taken by Maharashtra government for regional development.

Q.4 Answer any two of the following: **20**

A Explain the concept and importance of human development in Maharashtra.

B Explain the schemes for empowerment of weaker section in Maharashtra.

C Write a detail note on women empowerment in Maharashtra.

****

X51Y3A13C3X51Y3A13C3X51Y3A13C3X51Y3A13C3

वेळ: 2 ½ तास **एकूण गुण: 80**

NB. १- सर्व **प्रश्न** अनिवार्य **आहेत.**

२- **प्रत्येक प्रश्नाला 20 गुण असतात.**

३- **आवश्यक तेथे** व्यवस्थित आकृती काढा**.**

Q.1 **खालीलपैकी कोणत्याही दोनचे उत्तर द्या** **20**

A महाराष्ट्राच्या आर्थिक विकासात पायाभूत सुविधांचे महत्त्व स्पष्ट करा.

B महाराष्ट्रातील उर्जा स्रोतांची तपशीलवार नोंद लिहा.

C महाराष्ट्रातील आरोग्य सुविधांची चर्चा करा.

Q.2 **खालीलपैकी कोणत्याही दोनचे उत्तर द्या** **20**

A महाराष्ट्र राज्य वित्त आयोगाची भूमिका स्पष्ट करा.

B महाराष्ट्र सरकारच्या खर्चाचा अलीकडचा कल स्पष्ट करा.

C महाराष्ट्र सरकारच्या भांडवली महसुलाच्या स्रोतांची चर्चा करा.

Q.3 **खालीलपैकी कोणत्याही दोनचे उत्तर द्या** **20**

A महाराष्ट्रातील प्रादेशिक असमतोलाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

B महाराष्ट्रातील प्रादेशिक असमतोलामुळे निर्माण झालेल्या समस्या स्पष्ट करा.

C प्रादेशिक विकासासाठी महाराष्ट्र सरकारने केलेल्या उपाययोजनांची चर्चा करा.

Q.4 **खालीलपैकी कोणत्याही दोनचे उत्तर** द्या. **20**

A महाराष्ट्रातील मानवी विकासाची संकल्पना आणि महत्त्व स्पष्ट करा.

B महाराष्ट्रातील दुर्बल घटकांच्या सक्षमीकरणाच्या योजना स्पष्ट करा.

C महाराष्ट्रातील महिला सक्षमीकरणावर तपशीलवार नोंद लिहा.

****

X51Y3A13C3X51Y3A13C3X51Y3A13C3X51Y3A13C3

Time: 3 Hours **Marks: 100**

N.B.: (1) All questions are compulsory.
(2) Each question carries 20 marks.
(3) Use of a simple calculator is allowed.

Q.1. Attempt any **two** of the following:- 20

(a) Write note on a scatterplot.

(b) Calculate the Spearman Rank Correlation coefficient for the following data.

X	11	21	41	31	51	71	61
Y	10	20	30	40	60	70	50

(c) From the following data calculate 4 yearly moving averages.

Year	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sales (lakh)	8	10	18	20	16	14	22	26	30	24

Q.2. Attempt any **two** of the following:- 20

(a) Explain the limitations of Index numbers.

(b) Calculate Laspeyres's index number for the following data.

Commodity	Base Year		Current Year	
	Price (Rs.)	Quantity(Kg.)	Price (Rs.)	Quantity(Kg.)
A	7	6	8	8
B	8	7	10	7
C	9	8	16	6
D	10	9	14	5

(c) Calculate the cost of living index number for the following data.

Commodity	I	W
Food	325	35
Clothing	250	20
Fuel	275	25
Housing rent	200	15
Miscellaneous	150	05

Q.3. Attempt any **two** of the following:- 20

(a) Define the hypothesis and explain the criteria of a workable hypothesis.

(b) Discuss the sources of hypotheses.

(c) Discuss i) Type I and Type II Errors. (Types of Errors)
ii) Level of Significance.

Q.4. Attempt any **two** of the following:- 20

(a) Explain the different types of research reports.

X51Y1A84A7X51Y1A84A7X51Y1A84A7X51Y1A84A7

(b) State the principles of writing a research report

(c) Write note on i) Footnote ii) uses of tables and figures.

Q5.A Attempt any **two** of the following

(a) Find the regression equation X on Y for the following data. 20

X	2	4	6	8	10
Y	5	8	7	11	9

(b) Obtain the new Index number by shifting the base year from 2001 to 2003.

Year	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Index Numbers (2001=100)	80	100	125	180	250	200	350	300	280

(c) Explain the functions of the hypothesis in the research process

(d) Explain the format of the research report.

OR

Q.5 B) Answer the multiple- choice questions (MCQs) by choosing the correct option given below. 20

1) Which of the following methods is used to measure simple correlation?

a) a) Histogram b) Pie chart
c) Scatter diagram d) Bar graph

2) Who developed the coefficient of rank correlation?

a) Karl Pearson b) Sir Francis Galton
c) Ronald Fisher d) Spearman's

3) What does a correlation coefficient of +1 indicate?

a) Perfect positive correlation b) Inverse correlation
c) Perfect negative correlation d) No correlation

4) Which component of time series analysis deals with long-term movements?

a) Seasonal variations b) Cyclical variations
c) Trend analysis d) Irregular variations

5) What method is commonly used to smoothen out short-term fluctuations in time series analysis?

a) ANOVA b) Regression analysis
c) t-test d) Moving averages

6) Which of the following is not a classification of index numbers?

a) Simple Index b) Weighted index
c) Complex index d) Consumer price index

X51Y1A84A7X51Y1A84A7X51Y1A84A7X51Y1A84A7

7) What are some common problems encountered while constructing index numbers?
   a) Lack of data availability
   b) Seasonal variations
   c) Selection bias
   d) All of the above

8) Which method is commonly used to construct the Consumer Price Index (CPI)?
   a) Weighted average of relative method
   b) Aggregate expenditure method
   c) Chain based index
   d) Aggregate method

9) Which weighted index method uses the initial period's quantities as weights?
   a) Laspeyres index
   b) Paasche index
   c) Fisher index
   d) Marshall-Edgeworth index

10 Base shifting is a concept associated with:
   a) Constructing index numbers
   b) Regression analysis
   c) Cluster analysis
   d) Time series analysis

11 What is a hypothesis?
   a) A proven fact
   b) A tentative explanation
   c) An observation
   d) A statistical test

12 Which type of hypothesis assumes no effect or no difference?
   a) Null hypothesis
   b) Alternative hypothesis
   c) Complex hypothesis
   d) Secret hypothesis

13 What does "Universe/Population parameter" refer to in hypothesis testing?
   a) Characteristics of the entire population
   b) Characteristics of a small sample
   c) Characteristics of the researcher
   d) Characteristics of a fictional universe

14 What is the level of significance in hypothesis testing?
   a) The probability of making a Type II Error
   b) The probability of making a Type I Error
   c) The confidence level of the researcher
   d) The importance of the research

15 What statistical test is commonly used when the sample size is small and the population variance is unknown?
   a) ANOVA
   b) Chi-square test
   c) Student's t-test
   d) Z-test

X51Y1A84A7X51Y1A84A7X51Y1A84A7X51Y1A84A7

16 What are the types of research reports commonly used?

a) Technical
b) Popular
c) Summary
d) All of the above

17 Which type of research report is intended for a general audience and often found in magazines or newspapers?

a) Technical report
b) Popular report
c) Interim report
d) Summary report

18 What is included in the preliminaries section of a research report?

a) Main findings
b) Recommendations
c) Introduction and background information
d) Conclusion

19 What is the purpose of pagination in a research report?

a) To organize content into chapters
b) To provide a table of contents
c) To identify page numbers
d) To include footnotes

20 What is the purpose of referencing documentation in a research report?

a) To provide background information
b) To acknowledge sources
c) To include additional data
d) To summarize findings

X51Y1A84A7X51Y1A84A7X51Y1A84A7X51Y1A84A7

मराठी रुपांतर

वेळ: ३ तास **गुण: १००**

सूचना: (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
(2) प्रत्येक प्रश्नाला २० गुण आहेत.
(3) साधा कॅलक्युलेटर वापरण्यास परवानगी आहे.

प्र.1. खालीलपैकी कोणतेही **दोन** प्रश्न सोडवा.:- 20

(अ) पसरण आकृती वर टीप लिहा.

(ब) खालील आकडेवारी करिता स्पिअर्मन चा श्रेणी सहसंबंध सह्गुणक काढा.

क्ष (X)	11	21	41	31	51	71	61
य (Y)	10	20	30	40	60	70	50

(क) खालील माहितीवरून चार वर्षीय सरकती सरासरी काढा.

वर्ष	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
विक्री (लाख)	8	10	18	20	16	14	22	26	30	24

प्र.2. खालीलपैकी कोणतेही **दोन** प्रश्न सोडवा.:- 20

(अ) निर्देशांकाच्या मर्यादा स्पष्ट करा.

(ब) खालील माहितीवरुन चालू वर्षाकरिता लास्पिअर चा निर्देशांक काढा .

वस्तू	पायाभूत वर्ष		चालू वर्ष	
	किमत (रु.)	परिमाण(कि.ग्रा.)	किमत (रु.)	परिमाण(कि.ग्रा.)
A	7	6	8	8
B	8	7	10	7
C	9	8	16	6
D	10	9	14	5

क) खालील माहिती वरून राहणीमान निर्देशांक काढा.

वस्तू	I	W
अन्न	325	35
कपडे	250	20
इंधन	275	25
घरभाडे	200	15
इतर	150	05

X51Y1A84A7X51Y1A84A7X51Y1A84A7X51Y1A84A7

प्र.3. खालीलपैकी कोणतेही **दोन** प्रश्न सोडवा. 20

(अ) गृहीतकृत्यांची व्याख्या सांगून कार्यकारी गृहीतकृत्याचे निकष स्पष्ट करा.

(ब) गृहीतकृत्याच्या स्त्रोतांविषयी चर्चा करा.

(क) चर्चा करा. i) दोषाचे प्रकार (Type I and Type II Errors.)

ii) लक्षणीय पातळी (Level of Significance.)

प्र.4. खालीलपैकी कोणतेही **दोन** प्रश्न सोडवा. 20

(अ) संशोधन अहवालाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

(ब) संशोधन अहवाल लेखनाची तत्वे स्पष्ट करा.

(क) टीप लिहा i) तळटीप (Footnote) ii) टेबल आणि आकृत्यांचा उपयोग

प्र.5..अ खालीलपैकी कोणतेही **दोन** प्रश्न सोडवा.

(अ) खालील माहितीवरून क्ष (X) चलाचे य (Y) चलावर समाश्रयण समीकरण काढा.

क्ष (X)	2	4	6	8	10
य (Y)	5	8	7	11	9

(ब) 2001 पासून 2003 हे आधार वर्ष परीवर्तन करून नवीन निर्देशांकाची गणना करा.

वर्ष	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
निर्देशांक (2001=100)	80	100	125	180	250	200	350	300	280

(क) संशोधनातील गृहीतकृत्यांची कार्य स्पष्ट करा.

(ड) संशोधन अहवाल आराखडा स्पष्ट करा.

किंवा

प्र.5.ब खाली दिलेल्या पर्यायांपैकी योग्यपर्याय निवडून बहुपर्यायी प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 20

1) साधा सहसंबंध मोजण्यासाठी खालीलपैकी कोणती पद्धत वापरली जाते?

a) स्तंभलेख b) पाई चार्ट

c) पसरण आकृती d) दंडाआकृती

2) श्रेणी सहसंबंधाचा गुणांक कोणी विकसित केला?

a) कार्ल पीअरसन b) सर फ्रान्सिस गॅल्टन

c) रोनाल्ड फिशर d) स्पिअरमॅन

X51Y1A84A7X51Y1A84A7X51Y1A84A7X51Y1A84A7

3) +1 सहसंबंध गुणांक काय दर्शवतो?

a) पूर्ण सकारात्मक सहसंबंध
b) व्यस्त सहसंबंध
c) पूर्ण नकारात्मक सहसंबंध
d) कोणताही सहसंबंध नाही

4) काल मालिका विश्लेषणाचा कोणता घटक दीर्घकालीन हालचालींशी संबंधित आहे?

a) हंगामी विचरण
b) चक्रीय विचरण
c) कल विश्लेषण
d) अनियमित विचरण

5) काल मालिका विश्लेषणामध्ये अल्पकालीन चढउतार कमी करण्यासाठी सामान्यतः कोणती पद्धत वापरली जाते?

a) ANOVA
b) प्रतिगमन विश्लेषण
c) t-चाचणी
d) सरकती सरासरी

6) खालील पैकी कोणता निर्देशांकाचा प्रकार नाही.

a) साधा निर्देशांक
b) भारित निर्देशांक
c) जटिल निर्देशांक
d) ग्राहक किंमत निर्देशांक

7) निर्देशांक तयार करताना कोणत्या सामान्य समस्या आहेत?

a) माहिती उपलब्धतेचा अभाव
b) हंगामी विचरण
c) निवड पूर्वग्रह
d) वरील सर्व

8) ग्राहक किंमत निर्देशांक (CPI) तयार करण्यासाठी सामान्यतः कोणती पद्धत वापरली जाते?

a) सापेक्ष भारित सरासरी
b) एकूण खर्च पद्धत
c) साखळी आधारित निर्देशांक
d) एकूण पद्धत

9) कोणत्या भारित निर्देशांक पद्धतीमध्ये मागील कालावधीचे परिमाण भार म्हणून वापरले जाते?

a) लास्पिअर निर्देशांक
b) पाश्चे निर्देशांक
c) फिशर निर्देशांक
d) मार्शल एज्वर्थ निर्देशांक

10 बेस शिफ्टिंग ही संकल्पना ----- शी संबंधित आहे.

a) निर्देशांक रचनेशी
b) प्रतीगमन विश्लेषण
c) क्लस्टर विश्लेषण
d) काल मालिका विश्लेषण

X51Y1A84A7X51Y1A84A7X51Y1A84A7X51Y1A84A7

11 गृहीतक म्हणजे काय?

a) एक सिद्ध तथ्य
b) तात्पुरते स्पष्टीकरण
c) एक निरीक्षण
d) सांख्यिकीय चाचणी

12 कोणत्या प्रकारचे गृहीतक कोणतेही परिणाम किंवा फरक नाही असे गृहीत धरते?

a) शून्य गृहीतक
b) पर्यायी गृहीतक
c) जटिल गृहीतक
d) गुप्त गृहीतक

13 गृहीतक चाचणीमध्ये "विश्व/लोकसंख्या पॅरामीटर" चा संदर्भ काय आहे?

a) संपूर्ण समष्टीचे वैशिष्ट्ये
b) एका लहान नमुन्याची वैशिष्ट्ये
c) संशोधकाची वैशिष्ट्ये
d) काल्पनिक विश्वाची वैशिष्ट्ये

14 गृहीतक चाचणीमध्ये लक्षणीय पातळी काय आहे?

a) दोष II बनण्याची संभाव्यता
b) दोष I बनण्याची संभाव्यता
c) संशोधकाचा आत्मविश्वास अंतर
d) संशोधनाचे महत्त्व

15 जेव्हा नमुना आकार लहान असतो आणि लोकसंख्येतील फरक अज्ञात असतो तेव्हा कोणती सांख्यिकीय चाचणी सामान्यतः वापरली जाते?

a) ANOVA
b) ची-स्क्वेअर चाचणी Chi-square test
c) टी-टेस्ट t-test
d) झेड-चाचणी Z-test

16 सामान्यतः संशोधन अहवाल कोणत्या प्रकारचे असतात.?

a) तांत्रिक
b) लोकप्रिय
c) सारांश
d) वरील सर्व

17 कोणत्या प्रकारचा संशोधन अहवाल सामान्य श्रोत्यांसाठी असतो आणि अनेकदा मासिके किंवा वर्तमानपत्रांमध्ये आढळतो?

a) तांत्रिक अहवाल
b) लोकप्रिय अहवाल
c) अंतरिम अहवाल
d) सारांश अहवाल

X51Y1A84A7X51Y1A84A7X51Y1A84A7X51Y1A84A7

18 संशोधन अहवालाच्या प्राथमिक विभागात काय समाविष्ट आहे?

a) मुख्य निष्कर्ष
b) शिफारसी
c) परिचय आणि पार्श्वभूमी
d) निष्कर्ष

19 संशोधन अहवालात पृष्ठांकनाचा उद्देश काय आहे?

a) प्रकरणांमध्ये आशय आयोजित करणे
b) आशय सारणी प्रदान करणे
c) पृष्ठ क्रमांक ओळखण्यासाठी
d) तळटीप समाविष्ट करणे

20 संशोधन अहवालात दस्तऐवजीकरणाचा संदर्भ देण्याचा उद्देश काय आहे?

a) पार्श्वभूमी माहिती प्रदान करणे.
b) स्रोत मान्य करणे.
c) अतिरिक्त माहिती समाविष्ट करणे
d) निष्कर्ष सारांशित करण्यासाठी

X51Y1A84A7X51Y1A84A7X51Y1A84A7X51Y1A84A7

Time: 3 Hrs **Marks: 100**

N.B: 1) All Questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate maximum marks.

Q.1 A Trace the development of the World War II novel and highlight the contribution of significant novelists of the period. **20**

OR

Q.1 B Comment on the psychological novel and stream of consciousness novels, with reference to the significant authors and works.

OR

Q.1 C Write short notes on any two of the following
i. Impact of the Great Depression on literature
ii. Rise of New Literatures in English
iii. Development of the twentieth century short story
iv. The fall of the British Empire

Q.2A a) Explain how Golding's 'Lord of the Flies' deals with the theme of civilization vs. savagery. **20**

OR

b) Write a detailed analysis of the plot of the novel 'Lord of the Flies'

OR

Q.2B a) Critically comment on the character of Saleem Sinai in 'Midnight's Children' as a protagonist who is "handcuffed to history".

OR

b) Analyse 'Midnight's Children' as a representative example of the postmodern novel.

Q.3. A. Elaborate on the narrator's perspective of Isabella in the short story 'The Lady in the Looking Glass'. **20**

OR

B. Discuss the themes of Marriage and Sexuality with reference to the short story 'The Horse-Dealer's Daughter'.

Q.4 A Write short notes on any two of the following with reference to *Lord of the Flies* **20**
i) Character of Piggy
ii) The significance of the title
iii) Evil as depicted in the novel
iv) Symbols used in the novel

OR

Q.4 B Write short notes on any two of the following with reference to *Midnight's Children*
i) Significance of characters' names
ii) William Methwold
iii) Use of Indian English in the novel
iv) Aadam Aziz

X51Y1EA140X51Y1EA140X51Y1EA140X51Y1EA140

Q.5 Write short notes on any two of the following **20**

i) Sir Alexander Heathcote in 'The Chinese Statue'
ii) The setting of the story 'The Werewolf'
iii) The princess in 'Cinnamon'
iv) The Pervin brothers in 'The Horse-Dealer's Daughter'

****

X51Y1EA140X51Y1EA140X51Y1EA140X51Y1EA140

Time: 3Hours **Marks: 100**

Please check that you have received the correct question paper.

Note: i) Attempt all five questions.
ii) Answers should be relevant to the questions.
iii) Figures to the right indicate full marks

Q1 Write short notes on **any two** of the following: **20**

a) Classicism
b) Aestheticism
c) Romanticism
d) Naturalism

Q2 a) T. S. Eliot's concept of Tradition and individual talents is corelate to each other. Critically examine. **20**

OR

b) In what way D. H. Lawrence justified that novelists are superior to saint, scientist, philosopher and poet. Critically analyse.

Q3 a) Which techniques have defined by Viktor Shklovsky in his essay to create literary work more artistic? **20**

OR

b) How Cleanth Brook has explained in his essay, 'Irony as principal structure of language?

Q4 a) Structuralism laid emphasises on binary structure of language. Critically discuss. **20**

OR

b) Eco-criticism helps to understand eco-sensitivity in literary texts. Comment.

X51YA89CDDX51YA89CDDX51YA89CDDX51YA89CDD

Q5 **Attempt a critical appreciation of the following poem:** **20**

The Old Familiar Faces

I have had playmates, I have had companions,
In my days of childhood, in my joyful school-days,
All, all are gone, the old familiar faces.

I have been laughing, I have been carousing,
Drinking late, sitting late, with my bosom cronies,
All, all are gone, the old familiar faces.

I loved a love once, fairest among women;
Closed are her doors on me, I must not see her —
All, all are gone, the old familiar faces.

I have a friend, a kinder friend has no man;
Like an ingrate, I left my friend abruptly;
Left him, to muse on the old familiar faces.

Ghost-like, I paced round the haunts of my childhood.
Earth seemed a desert I was bound to traverse,
Seeking to find the old familiar faces.

Friend of my bosom, thou more than a brother,
Why wert not thou born in my father's dwelling?
So might we talk of the old familiar faces —

How some they have died, and some they have left me,
And some are taken from me; all are departed;
All, all are gone, the old familiar faces.

.....

X51YA89CDDX51YA89CDDX51YA89CDDX51YA89CDD

Time- (2 ½ Hours) **[Total Marks : 80]**

Please check that you have received the correct question paper.

NB: i) Attempt all four questions.

ii) Answers should be relevant to the question set.

iii) Figures to the right indicate full marks.

Q 1 A) Explain the concept of digital media with its key features. **20**

OR

B) Discuss the changed paradigm in media due to the Internet, particularly focusing on how it empowers individuals to post data online. Provide examples to support your answer.

Q2 A) Explain the concept of representation in media studies. How do media texts and genres portray various individuals, groups, events, places, and issues? **20**

OR

B) Define media convergence and explain its significance in contemporary media studies. Provide examples to illustrate different types of media convergence.

Q3. A). Discuss the concept of media ethics and its the key principles **20**

OR

B) Discuss various career opportunities in the field of media studies

Q 4- Write short notes on the following **(Any Two)** **20**

i) Digital Journalism

ii) Globalization and Media Representation

iii) Journalistic Ethics

iv) Advertising Standards and Regulations

X51Y5200E5X51Y5200E5X51Y5200E5X51Y5200E5

Time: 3 hours **Marks: 80**

N.B: 1. Attempt all four questions.
2. Figures to the right indicate maximum marks.
3. Mark all the labels in INK for Qs 2 and 3.
4. Use either bracketing or tree diagrams for the grammar questions.

Q.1. Write short notes on the following (any two): 20

i. Agent and theme

ii. Speech Acts

iii. Bilingualism and multilingualism

iv. Cohesion and coherence

Q.2. (A) Analyse the following clauses by giving form and function labels to the phrases and the elements they contain. 10

i. What was she cooking this afternoon for lunch?

ii. In the sixties, India has witnessed drastic changes in education.

iii. Adiga's novels comment mainly on capitalist policies.

iv. The teachers were immensely happy about the result.

(B) Identify the SPOCA structure of the following sentences along with the type and function of the SCl. 10

i. If you run fast, you will win the race.

ii. To arrange for my stay is the responsibility of the host.

iii. Sanit is as bright in chemistry as he is in geography.

iv. Jumping over the compound, the monkey ran out of the zoo.

v. Laura read the news about who had won the tournament.

Q.3. Attempt derived structures from the following as directed. Identify the SPOCA structure of both the basic and derived sentences. 20

i. John opened the bookstall last year. (Rule of Cleft sentence)

ii. Yasmin gave Ramesh a book. (Rule of Substitution of PP for Indirect Object)

iii. We should go home. (Rule of Tag Questions)

iv. Some farmers are ploughing the fields. (Rule of Existential Sentence)

v. We worship the Almighty God. (Rule of Fronting)

X51Y0EC282X51Y0EC282X51Y0EC282X51Y0EC282

vi. It is very easy to book a ticket. (Rule of Fronting Subordinate Clause Object)

vii. The special lecture on Pandemics was delivered by the great scientist. (Rule of Postponement of Postmodifier)

viii. That the buses are late worries the students. (Rule of Extraposition)

ix. Our outstanding Marketing Department will complete the project. (Rule of Passive Construction)

Q.4 (A) Read the following passage and write a brief analysis of its register (200-250 words). **10**

In the middle of that night the wind passed on and left the land quiet. The dust-filled air muffled sound more completely than fog does. The people, lying in their beds, heard the wind stop. They awakened when the rushing wind was gone. They lay quietly and listened deep into the stillness. Then the roosters crowed, and their voices were muffled, and the people stirred restlessly in their beds and wanted the morning. In the morning the dust hung like fog, and the sun was as red as ripe new blood. All day the dust sifted down from the sky, and the next day it sifted down. An even blanket covered the earth. It settled on the corn, piled up on the tops of the fence posts, piled up on the wires; it settled on roofs, blanketed the weeds and trees.

The people came out of their houses and smelled the hot stinging air and covered their noses from it. And the children came out of the houses, but they did not run or shout as they would have done after a rain. Men stood by their fences and looked at the ruined corn, drying fast now, only a little green showing through the film of dust. The men were silent and they did not move often.

(B) Read the following passage and write a brief analysis of its register (200-250 words). **10**

St. Lucia is arguably the most beautiful of all Caribbean Islands with its two UNESCO World Heritage designated Pitons standing proud. The Gros and Petit Pitons are two mountainous volcanic plugs that definitely contribute to the island's beauty. With white sandy beaches, dense jungles, and private villas dotting the coast, this is our number one choice for travel to the Caribbean for honeymooners and couples.

When looking for a private villa in St. Lucia check out these two magnificent resorts that we stayed at. Calabash Cove is a luxury boutique all-inclusive resort and spa that caters to adults only. We loved our stay here and it had everything we could hope for in a romantic vacation. Stonefield Villas Resort has incredible views of the Petit Piton. It is locally owned and operated and was one of the first resorts opened near Soufriere.

X51Y0EC282X51Y0EC282X51Y0EC282X51Y0EC282X51Y0EC282

Duration- 2.5 hrs. **Marks- 80**

N.B.

1. All questions are compulsory.
2. All questions carry equal marks.

Q.1. Write short notes on **any four** of the following. 20

a) Subskills of learning vocabulary
b) The incremental process of knowing a word
c) Learning vocabulary through interaction
d) Situational Grammar approach
e) Presentation, practice and production (PPP) approach in teaching grammar
f) Patterns of sequencing grammar learning activities

Q.2.A) State the importance of reading comprehension in language learning and explain in detail the strategies for developing reading skills. 20

OR

B) Elaborate the notions of fluency and accuracy in context of speaking skills. Discuss various functions of speaking with suitable examples.

Q.3.A) Explain the role and importance of teaching materials in language teaching and state the stages of sourcing, identifying and shortlisting material in material development. 20

OR

B) Define the concept of language assessment and explain in details formative and summative assessment.

Q.4. A) Write short notes on **any one** of the following. 10

i. Concept of Schema-building
ii. Teaching cohesion and coherence

B) Write short notes on **any one** of the following. 10

i. Test Formats
ii. Techniques for assessing listening skills

X51Y533C59X51Y533C59X51Y533C59X51Y533C59

(Time: 3 Hours) **(Marks: 100)**

Please check whether you have got the correct question paper.

N.B.: 1) All questions are **compulsory**.
2) Figures to the right indicate **full** marks.
3) Draw **sketches** and **diagrams** wherever **necessary**.
4) Use of **map stencil** is allowed.

Q. 1. Define economic geography. Explain the approaches to study the economic geography. 20

OR

Discuss various branches of economic geography.

Q.2. Define agriculture and describe the influencing factors of agriculture. 20

Or

Write the meaning of tertiary activities and explain characteristics and types of tertiary activities.

Q.3. Critically examine the industrial location theory of Weber. 20

OR

State the factors affecting location of iron and steel industries and explain the distribution of iron and steel industries in India.

Q.4. What do you mean by transport and communication? Explain importance of transport and communication? 20

OR

Give an account of railway and water transport.

Q.5. State the types of trade and enumerate the factors affecting the development of trade. 20

OR

Write details about SAARC, ASEAN, OPEC and WTO.

*****

X51Y132A8FX51Y132A8FX51Y132A8FX51Y132A8F

(**मराठी रुपांतर**)

(**वेळ**: **३ तास**) (**गुण**: **१००**)

कृपया तुम्हाला योग्य प्रश्नपत्रिका मिळाली आहे का ते तपासा.

सूचना: १) सर्व प्रश्न **अनिवार्य** आहेत.
२) उजवीकडील अंक **पूर्ण गुण** दर्शवितात.
३) आवश्यक तेथे **आराखडे आणि आकृत्या** काढा.
४) **नकाशा स्टेन्सिल** वापरण्याची परवानगी आहे.

प्रश्न १. आर्थिक भूगोलाची व्याख्या लिहा. आर्थिक भूगोलाच्या अभ्यासाचे दृष्टीकोन स्पष्ट करा. २०

किंवा

आर्थिक भूगोलाच्या विविध शाखांची चर्चा करा.

प्रश्न २. शेतीची व्याख्या सांगून कृषीवर परिणाम करणाऱ्या घटकांचे वर्णन करा. २०

किंवा

तृतीय श्रेणीच्या आर्थिक क्रियांचा अर्थ सांगून तृतीय श्रेणीच्या आर्थिक क्रियांचे वैशिष्ट्ये आणि प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न ३. वेबरच्या औद्योगिक स्थान निश्चिती सिद्धांताचे टिकात्मक परीक्षण करा. २०

किंवा

लोहपोलाद उद्योगाच्या स्थान निश्चितीवर परिणाम करणारे घटक सांगून भारतातील लोहपोलाद उद्योगांचे वितरण स्पष्ट करा.

प्रश्न ४. वाहतूक आणि दळणवळण म्हणजे काय? वाहतूक आणि दळणवळणाचे महत्त्व स्पष्ट करा. २०

किंवा

रेल्वे आणि जलवाहतूकीची माहिती सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न ५. व्यापाराचे प्रकार सांगून व्यापाराच्या विकासावर परिणाम करणारे घटक सोदाहरण स्पष्ट करा. २०

किंवा

सार्क (SAARC), आसियान (ASEAN), ओपेक (OPEC) आणि जागतिक व्यापार संघटना (WTO) याविषयी सविस्तर लिहा.

*****

X51Y132A8FX51Y132A8FX51Y132A8FX51Y132A8F

Time: 3 Hours **Marks: 100**

Note: 1. All questions are compulsory and carry equal marks.
2. Use of Map stencil is allowed.
3. Draw sketches and diagrams wherever necessary.

Q. 1. Define urban settlement geography and explain its nature and scope.

OR

Q. 1. Describe various different approaches to urban settlements.

Q.2. State the factors affecting the location and condition of urban settlements.

OR

Q.2.Explain functional classification of cities.

Q. 3. Explain the controlling factors of urban influence and area.

OR

Q. 3. Explain the factors of origin and development of cities.

Q.4. Explain concentric circle theory.

OR

Q.4. Describe Homer Height Circle Section Theory.

Q.5. State the essential elements of planning by giving the definition of town planning.

OR

Q.5. State the location status and planning features of the planned city new Mumbai.

****

X51YC23FB0X51YC23FB0X51YC23FB0X51YC23FB0

मराठी रूपांतर

वेळ- ३ तास गुण- १००

सूचना: १.सर्व प्रश्न अनिवार्य असून सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

२.नकाशा स्टेन्सिल वापरायला परवानगी आहे.

३.आवश्यक तेथे आराखडे व आकृत्या काढा.

प्र.१. नागरी वस्ती भूगोलाची व्याख्या द्या आणि त्याचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.

किंवा

प्र.१. नागरी वस्त्यांचे विविध दृष्टिकोनाचे वर्णन करा.

प्र.२. नागरी वस्त्यांच्या स्थान व स्थितीवर परिणाम करणारे घटक सांगा.

किंवा

प्र.२. नगरांचे कार्यानुसार वर्गीकरण स्पष्ट करा.

प्र.३. नागरी प्रभा व क्षेत्राचे नियंत्रक घटक स्पष्ट करा.

किंवा

प्र.३. नगरांची उत्पत्ती व विकासाचे घटक स्पष्ट करा.

प्र.४. सकेंद्रिय वर्तुळ सिद्धांत स्पष्ट करा.

किंवा

प्र.४. होमर हायट चा वर्तुळ विभाग सिद्धांतचे वर्णन करा.

प्र.५. नगर नियोजनाची व्याख्या सांगून नियोजनाचे आवश्यक घटक सांगा.

किंवा

प्र.५. नियोजित शहर नवी मुंबई चे स्थान,स्थिती व नियोजन वैशिष्ट्ये सांगा.

****

X51YC23FB0X51YC23FB0X51YC23FB0X51YC23FB0

अवधि – 2:30 घंटे **पूर्णांक – 80**

सूचना : (1) अंतिम प्रश्न अनिवार्य है।
(2) शेष 4 प्रश्नों में से किन्हीं 3 प्रश्नों के उत्तर लिखिए।
(3) सभी प्रश्नों के लिए अंक समान हैं।

प्र. 1. स्त्री विमर्श की प्रमुख मान्यताओं को स्पष्ट कीजिए। 20

अथवा

स्त्री चेतना का हिन्दी कथा साहित्य पर प्रभाव स्पष्ट कीजिए।

प्र. 2. दलित विमर्श की अवधारणा को स्पष्ट करते हुए हिन्दी कथा साहित्य पर उसके प्रभाव का विश्लेषण कीजिए। 20

अथवा

दलित चेतना के हिन्दी कविता पर पड़े प्रभाव पड़े प्रभावों का मूल्यांकन कीजिए।

प्र. 3. समकालीन हिन्दी साहित्य में आदिवासी जीवन की अभिव्यक्ति किस प्रकार हुई है, स्पष्ट कीजिए। 20

अथवा

पर्यावरण विमर्श का हिन्दी कविता के साथ अंत:संबंध स्पष्ट कीजिए।

प्र. 4. स्वातंत्र्योत्तर जन-चेतना के विकास में 'इंडिया टुडे' का योगदान स्पष्ट कीजिए। 20

अथवा

'हंस' पत्रिका का स्वातंत्र्योत्तर जनचेतना क़े विकास में योगदान स्पष्ट कीजिए।

प्र. 5. किन्हीं दो विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए। 20

क) दलित विमर्श का महत्व

ख) किन्नर विमर्श की प्रासंगिकता

ग) समालोचन (ई-पत्रिका)

घ) साप्ताहिक हिन्दुस्थान

****

X51YF84447X51YF84447X51YF84447X51YF84447

अवधि:3 घंटे **कुल अंक : 100**

सूचना: 1. सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2. सभी प्रश्नों के लिए समान अंक हैं।

प्रश्न 1. शब्द शक्ति की परिभाषा एवं उसके स्वरूप को स्पष्ट करते हुए, अभिधा तथा व्यंजना शब्द शक्तियों को सोदाहरण लिखिए। 20

अथवा

शब्द शक्ति का अर्थ एवं उसके प्रकारों की चर्चा कीजिए।

प्रश्न 2. रस की परिभाषा देते हुए, अद्भुत व बीभत्स रसों की विवेचना कीजिए। 20

अथवा

रस से क्या तात्पर्य है बतलाते हुए, उसके अवयवों पर प्रकाश डालिए।

प्रश्न 3. कहानी के स्वरूप को लिखते हुए, उसके तत्वों को रेखांकित कीजिए। 20

अथवा

उपन्यास की परिभाषा, उसके स्वरूप व तत्वों को स्पष्ट कीजिए।

प्रश्न 4. अनुप्रास व श्लेष अलंकारों के लक्षण उदाहरण सहित समझाइए। 20

अथवा

विभावना और रूपक अलंकारों के लक्षण और उदाहरण लिखिए।

प्रश्न 5. किन्हीं **दो** विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए। 20

क) लक्षणा
ख) रस का स्वरूप
ग) आत्मकथा के तत्व
घ) संदेह अलंकार का लक्षण तथा उदाहरण

X51Y1C801DX51Y1C801DX51Y1C801DX51Y1C801D

समय: ३ घंटे **अंक : १००**

सूचना : १) अंतिम प्रश्न अनिवार्य है|

२) सभी प्रश्नों के अंक समान है|

प्रश्न.1) निबंध का अर्थ बताते हुए उसे पारिभाषित कीजिए ? **20**

अथवा

हिन्दी कविता के स्वरूप को बताते हुए उसके भाव को व्याख्यायित कीजिए ?

प्रश्न .2) निम्नलिखित अवतरणों की संदर्भ सहित व्याख्या कीजिए ? **20**

क) " जब न युग के पास रहे उपाय तीजा
तब अछूती मंजिलो की ओर
मै उठाता कदम हूँ ।"

अथवा

"कभी-कभी कोई ऐसा भी होता है
जो घर का रास्ता तो जानता है
पर अपने घर जाना नही चाहता|"

ख) " एक बार की बात कहता हूँ| मित्र बाजार गये तो थे कोई एक मामुली चीज लेने पर लौटे तो एकदम बहुत-से बण्डल पास थे| "

अथवा

" हम रसायनों के युग में रह रहे हैं| हमारे पर्यावरण की सारी वस्तुएँ और हम सब, रासायनिक यौगिकों के बने हुए हैं।"

X51YBDDDECX51YBDDDECX51YBDDDECX51YBDDDEC

प्रश्न.3) कवी नागार्जुन किसे प्रणाम करने की बात कहते है, उसे स्पष्ट कीजिए ? **20**

अथवा

थोड़े-से बच्चे और बाकी बच्चे कविता का संदेश लिखिए ?

प्रश्न.4) पाप के चार हथियार कौन-कौन से हैं उसे लिखिए ? **20**

अथवा

आँगन का पंछी निबंध के लालित्य को लिखिए ?

प्रश्न.5) किसी दो विषयों पर टिप्पणी लिखिए ? **20**

क) यात्री कविता की आत्म सजगता |

ख) बूढ़ी पृथ्वी का दुख कविता का संदेश |

ग) आज के अखबारों में वर्णित विषय |

घ) पाँत के आखिरी आदमी की चिंता क्यों करे |

X51YBDDDECX51YBDDDECX51YBDDDECX51YBDDDEC

समय :२:३० घंटे **कुल अंक: ८०**

सूचना:
१. अंतिम प्रश्न अनिवार्य है।

२. शेष चार प्रश्नों में से किन्ही तीन के उत्तर लिखिए।

३. सभी प्रश्नों के लिए समान अंक है।

प्रश्न १. सोशल मीडिया के अर्थ और स्वरूप को स्पष्ट करते हुए उसके विकास को विस्तार से समझाइए। २०

अथवा

सोशल मीडिया के युवाओं और महिलाओं पर पड़नेवाले प्रभाव को स्पष्ट कीजिए।

प्रश्न २. फेसबुक, व्हाट्सअप, इन्स्टाग्राम और यूट्यूब का परिचय देते हुए इनके उपयोग लिखिए। २०

अथवा

मुक्त अभिव्यक्ति में सोशल मीडिया की भूमिका को समझाईए।

प्रश्न ३. सोशल मीडिया में रोजगार की संभावनाओं पर प्रकाश डालिए। २०

अथवा

सोशल मीडिया की शिक्षा के क्षेत्र में उपादेयता को स्पष्ट कीजिए।

प्रश्न ४. सोशल मीडिया की वैश्विक व्याप्ति स्पष्ट कीजिए। २०

अथवा

सोशल मीडिया का व्यवहार क्षेत्र और महत्व लिखिए।

प्रश्न ५. निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणियाँ लिखिए। २०

क) सोशल मीडिया और सामाजिक प्रभाव

ख) यूट्यूब

ग) सोशल मीडिया और कानून

घ) सोशल मीडिया की चुनौतियां

X51Y2625F7X51Y2625F7X51Y2625F7X51Y2625F7

Time: 3:00 Hours. Marks: 100

N.B. 1) All questions are compulsory.
2) All questions carry equal marks.

Q. 1. A) Explain the features of Indian Constitution. 20

Or

B) Describe the role of Sardar Vallabhbhai Patel in the Integration and Reorganization of the Indian state.

Q.2. A) What is an Emergency? Explain the factors that led to the Emergency. 20

Or

B) Discuss the reasons for failure of Janata government.

Q.3. A) Examine the political developments in India from 1984 AD to 2000 AD. 20

Or

B) Explain India's relations with its neighbouring countries.

Q.4 A) Give detailed information about separatist movements in India. 20

Or

B) Give an account of the progress in Science and Technology in India.

Q. 5. Write any two short notes of the following. 20

A) Reorganisation of Indian States on linguistic basis
B) Nationalization of Banks
C) Rajiv Gandhi
D) Globalization

X51YA08891X51YA08891X51YA08891X51YA08891

मराठी रुपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र. १ अ) भारतीय राज्यघटनेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. २०

किंवा

ब) भारतीय संस्थानाच्या विलीनीकरणात सरदार वल्लभभाई पटेल यांच्या भूमिकेचे वर्णन करा.

प्र. २. अ) आणीबाणी म्हणजे काय? ते सांगून आणीबाणीस कारणीभूत ठरलेल्या घटकांची माहिती द्या. २०

किंवा

ब) जनता सरकारच्या अपयशाच्या कारणांची चर्चा करा.

प्र. ३. अ) भारतातील इ.स.१९८४ ते इ.स. २००० पर्यंतच्या राजकीय घडामोडींचे परीक्षण करा. २०

किंवा

ब) भारताचे शेजारील देशांशी असलेले संबंध स्पष्ट करा.

प्र. ४. अ) भारतातील फुटीरतावादी चळवळी विषयी सविस्तर माहिती द्या. २०

किंवा

ब) भारतातील विज्ञान आणि तंत्रज्ञान क्षेत्रातील प्रगतीची माहिती द्या.

प्र. ५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोवर थोडक्यात टिपा लिहा. २०

अ) भाषावार प्रांत रचना.

ब) बँकांचे राष्ट्रीयीकरण

क) राजीव गांधी

ड) जागतिकीकरण

****

X51YA08891X51YA08891X51YA08891X51YA08891

Time: 3:00 Hours. **Marks: 100**

N.B. 1) All questions are compulsory.

2) All questions carry equal marks.

Q. 1 A) State the characteristics of Non-alignment policy of independent India. 20

Or

B) Discuss India-China relations during Prime Minister Nehru's time.

Q. 2 A) Explain the achievements of Lal Bahadur Shastri by giving his biography. 20

Or

B) Assess the progress of Green Revolution in India.

Q. 3 A) Give an overview of India- Soviet Russia relations in the post-independence period. 20

Or

B) Comment in brief on Globalization, Liberalization and Privatization processes.

Q. 4 A) Write a detailed note on Women Empowerment. 20

Or

B) Review the development in science and technology in independent India.

Q. 5 Write any two short notes of the following. 20

A) Features of Indian Constitution

B) Return of Congress government in power

C) Reservation Policy

D) Separatist movement

****

X51Y92FA39X51Y92FA39X51Y92FA39X51Y92FA39

मराठी रुपांतर

वेळ- 3 तास **एकूण गुण- १००**

सूचना- १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र. १ अ) स्वतंत्र भारताच्या असलग्नता नीतीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. २०

किंवा

ब) प्रधानमंत्री नेहरूंच्या काळातील भारत चीन संबंधाची चर्चा करा.

प्र. २ अ) लालबहादूर शास्त्री यांचे चरित्र सांगून कामगिरी स्पष्ट करा. २०

किंवा

ब) भारतातील हरितक्रांतीच्या वाटचालीचे मूल्यांकन करा

प्र. ३. अ) स्वातंत्र्योत्तर काळातील भारत-सोव्हियत रशिया संबंधाचा आढावा द्या. २०

किंवा

ब) जागतिकीकरण, उदारीकरण आणि खाजगीकरण प्रक्रियेवर संक्षेपाने भाष्य करा.

प्र. ४. अ) महिला सबलीकरणावर सविस्तर टीप लिहा. २०

किंवा

ब) स्वतंत्र भारतातील विज्ञान आणि तंत्रज्ञानातील प्रगतीचा आढावा घ्या.

प्र. ५ . खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर थोडक्यात टिपा लिहा. २०

अ) भारतीय राज्यघटनेची वैशिष्ट्ये

ब) काँग्रेसची पुनर्सत्ताप्राप्ती

क) आरक्षण नीती

ड) फुटीरतावादी चळवळ

****

X51Y92FA39X51Y92FA39X51Y92FA39X51Y92FA39

TIME:3 Hrs MARKS:100

N.B:- 1)All questions are compulsory
2)All questions carry equal Marks.

Q.1 A) Describe the social -economic conditions in India at the time of the establishment of Mughal rule.

OR

B) Evaluate the achievement and capability of Badshah Akbar.

Q.2 A) Review the Central and provincial administration system under of Mughal period.

OR

B) Give an account of the Mansabdari system under the Mughal era.

Q.3 A) Examine the Civil administration under chhatrapati Shivaji Maharaj.

OR

B) Analyze the career and achievements of chhatrapati Sambhaji.

Q.4 A) Review the progress in education and literature during the Mughal period.

OR

B) Write an essay on the Art and architectural development under the Mughal rule.

Q.5 Write short notes on the following.(Any Two)

a) Nur Jahan
b) Revenue system of Mughal period.
c) Rajaram
d) Din-i-Ilahi

****

X51YC54C9CX51YC54C9CX51YC54C9CX51YC54C9C

मराठी रुपांतर

वेळ:३तास गुण:१००

सूचना :- १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२)सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न.१ अ) मुघल सत्तेच्या स्थापनेवेळी भारतामधील सामाजीक –आर्थिक परिस्थितीचे वर्णन करा.

किंवा

ब) बादशहा अकबराच्या कामगिरी आणि योजनेचे मुल्यांकन करा.

प्रश्न.२ अ) मुघलांच्या केंद्रीय आणि प्रांतीय प्रशासन व्यवस्थेचा आढावा घ्या.

किंवा

ब) मुघलकालीन मनसबदारी पद्धतीचे विवेचन करा.

प्रश्न.३ अ) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या मुलकी प्रशासन व्यवस्थेचे परीक्षण करा.

किंवा

ब) छत्रपती संभाजी महाराजांच्या कारकिर्दीचे विश्लेषण करा.

प्रश्न.४ अ) मुघलकालीन शिक्षण आणि साहित्य क्षेत्रात झालेल्या प्रगतीचा आढावा घ्या.

किंवा

ब) मुघल शासन काळात कला आणि स्थापत्य कलेच्या क्षेत्रात झालेल्या प्रगतीवर निबंध लिहा.

प्रश्न.५ खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा.

अ) नूरजहॉ

ब) मुघलकालीन महसूल व्यवस्था

क) राजाराम

ड) दिन-ए-इलाही

****

X51YC54C9CX51YC54C9CX51YC54C9CX51YC54C9C

Time: 3 Hours **Marks: 100**

N.B: 1. All questions are compulsory.
2. All question carry equal marks.

Q.1. A) Explain the role of Peshwa Bajirao I in the history of the Maratha. **20**

OR

B) Describe the importance of Maratha confederacy.

Q.2. A) Review the cause and Consequences of the Third Battle of panipat (1761). **20**

OR

B) Give an account of the significance of the Third Battle of panipat.

Q.3. A) Narrate the contribution of Nana Phadnis and Mahadji Shinde of Maratha power. **20**

OR

B) Enumerate the cauuses of the downfall of the Maratha power.

Q.4. A) Discuss the Military administration of the Peshwas. **20**

OR

B) Trace the Art and architecture during the peshwa.

Q.5. Write short notes on any two of the following. **20**

a) Balaji Vishwanath

b) Peshwa Balaji Bajirao (Nanasaheb)

c) Peshawa Madhavrao I

d) caste system during the peshwas

X51Y175C7AX51Y175C7AX51Y175C7AX51Y175C7A

मराठी रुपांतर

वेळ: ३ तास **गुण: १००**

सूचना: १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र.१. अ मराठ्यांच्या इतिहासातील पहिले बाजीराव पेशवे यांची कामगिरी स्पष्ट करा. **२०**

किंवा

ब मराठा संघराज्याचे महत्व विशद करा.

प्र.२. अ पानिपतच्या तिसऱ्या लढाईची कारणे व परिणाम यांचा आढावा घ्या. **२०**

किंवा

ब. पानिपतच्या तिसऱ्या लढाईचे महत्व स्पष्ट करा.

प्र.३. अ नाना फडणीस व महादजी शिंदे यांचे मराठी सत्तेतील योगदान स्पष्ट करा. **२०**

किंवा

ब. मराठी सत्तेच्या ऱ्हासाची करणे विशद करा.

प्र.४.अ पेशव्यांच्या लष्करी प्रशासनाची चर्चा करा. **२०**

किंवा

ब. पेशवेकालीन कला व स्थापत्यावर प्रकाश टाका.

प्र.५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा. **२०**
अ) बाळाजी विश्वनाथ
ब) पेशवा बाळाजी बाजीराव (नानासाहेब)
क) पेशवा माधवराव पहिला
ड) पेशवेकालीन जाती व्यवस्था

X51Y175C7AX51Y175C7AX51Y175C7AX51Y175C7A

Time: 2 ½ hours **Marks: 80**

N.B: 1. All questions are **compulsory.**
2. All questions **carry equal marks.**

1. Explain the duties and responsibilities of curator in Museum. **20**

OR

1. Describe the various types of Museums with suitable examples.

2 Explain the methods of collection of objects in a museum. **20**

OR

2 Elucidate the in-house and out-reach activities of a museum.

3. Define "Archival Science". Discuss the scope and value of records as Source of history. **20**

OR

3 State the classification of records in Archives.

4. Give an account of the methods of conservation and preservation of Records in archives. **20**

OR

b) Discuss the utility of digital sources.

मराठी रूपांतर

वेळ -2 ½ तास **गुण ८०**

सूचना – सर्व प्रश्न **अनिवार्य आहेत.**
सर्व प्रश्नांना **समान गुण आहेत**

१ वस्तुसंग्रहलयातील अभिरक्षकाच्या जबाबदऱ्या आणि कर्तव्ये स्पष्ट करा. २०

किंवा

१ समर्पक उदाहरणे देऊन विविध प्रकारच्या वस्तु संग्रहलयांचे वर्णन करा.

२ वस्तु संग्रहलयामध्ये वस्तु संग्रह करण्याच्या पद्धती लिहा. २०

किंवा

२ वस्तु संग्रहलयाची अंतर्गत आणि बाह्य कार्ये स्पष्ट करा.

३ अभिलेख शास्त्राची व्याख्या करा आणि इतिहासाचे संदर्भ साधन म्हणून अभिलेखांची चर्चा करा. २०

किंवा

३ अभिलेखागारातील अभिलेखांचे वर्गीकरण करा.

४ अभिलेखागारातीलअभिलेखांचे जतन आणि संवर्धन करण्याच्या पद्धतींचा आढावा घ्या. २०

किंवा

४ डिजिटल साहित्याची उपयोगिता स्पष्ट करा.

X51YA47A3EX51YA47A3EX51YA47A3EX51YA47A3E

वेळ : ३ तास **एकूण गुण : १००**

सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडवणे आवश्यक आहे.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न १.अ) शाहिरी वाङ्मयाच्या प्रेरणा व प्रयोजने सांगून 'पोवाडा आणि लावणी' या साहित्यप्रकारांचे स्वरूपविशेष सोदाहरण स्पष्ट करा. (२०)

किंवा

आ) शाहीर प्रभाकर, अनंतफंदी आणि होनाजी बाळा या शाहिरांच्या काव्यनिर्मितीचा परिचय करून द्या.

प्रश्न२.अ) नाथ व दत्त संप्रदायाच्या ग्रंथनिर्मितीचा आढावा घ्या. (२०)

किंवा

आ) समर्थ आणि लिंगायत संप्रदायाच्या साहित्यनिर्मितीचे स्वरूपविशेष स्पष्ट करा.

प्रश्न३.अ) 'ख्रिस्ती धर्मियांनी केलेल्या साहित्यनिर्मितीमुळे मराठी साहित्य समृद्ध होण्यास मदत झाली,'या विधानाची चर्चा करा. (२०)

किंवा

आ) इस्लाम धर्मीय संतकवींच्या काव्याचे स्वरूपविशेष लिहा.

प्रश्न४.अ) बखर म्हणजे काय ते सांगून शिवपूर्वकालीन व शिवकालीन बखरींचे स्वरूप स्पष्ट करा. (२०)

किंवा

आ)'पेशवेकालीन बखरींमध्ये विषयांचे वैविध्य आढळते,' या विधानाची सोदाहरण चर्चा करा.

प्रश्न ५) टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) (२०)

अ) शाहीर रामजोशी
ब)मनाचे श्लोक
क)हुसेन अंबरखान
ड)महिकावतीची बखर

****

X51YC48EC8X51YC48EC8X51YC48EC8X51YC48EC8

वेळ - ३ तास **एकूण गुण – १००**

सूचना - सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र.१	(अ)	पाश्चात्त्य साहित्यशास्त्रातील ॲरिस्टॉटलची 'सर्जक अनुकृती' ही संकल्पना स्पष्ट करा.	२०
		किंवा	
	(आ)	कोलरिज, अर्नोल्ड आणि कोर्टहॉप यांनी सांगितलेल्या काव्यव्याख्यांचे विवेचन करा.	
प्र.२	(अ)	साहित्यभाषेतील प्रतिमा व प्रतीक या संकल्पनांचे स्वरूप विशद करा.	२०
		किंवा	
	(आ)	साहित्यभाषेच्या संदर्भातील अनेकार्थता व अपरिचितीकरण या संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.	
		किंवा	
प्र.३	(अ)	कोलरिजचा कल्पनाशक्तीचा सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.	२०
		किंवा	
	(आ)	आत्माविष्कार व सामाजिक बांधिलकी ही साहित्य प्रयोजने थोडक्यात स्पष्ट करा.	
प्र.४	(अ)	कॅथार्सिस सिद्धांतासंबधी लेसिंगची विशुद्धीकरणवादी भूमिका सविस्तर लिहा.	२०
		किंवा	
	(आ)	साहित्याच्या आस्वाद व परिणामाविषयीचा आय.ए.रिचर्डस्‌चा प्रेरणासंतुलन सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.	
प्र.५		पुढीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा.	२०
	(अ)	प्लेटोची अनुकृती संकल्पना.	
	(ब)	नियमोल्लंघन संकल्पना - साहित्यभाषेचे वैशिष्ट्य.	
	(क)	जीवनभाष्य - एक साहित्यप्रयोजन	
	(ड)	कॅथार्सिस संबंधी बुचरची विरेचनवादी भूमिका.	

==========*******==========

X51Y620349X51Y620349X51Y620349X51Y620349

(वेळ - ३ तास) **(एकूण गुण १००)**

सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(२) प्रश्नांसमोरील अंक गुण दर्शवितात.

प्र.१ अ) मराठीतील शब्दांच्या वर्गीकरणासंदर्भात विकारी व अविकारी शब्दजाती या संकल्पना विशद करून 'नाम' आणि 'क्रियापद' या विकारी शब्दजातींचा सोदाहरण परामर्श घ्या. **(२०)**

किंवा

ब) शब्दजातींचे स्वरूप स्पष्ट करून उभयान्वयी आणि केवलप्रयोगी अव्यये या शब्दजातींविषयी विवेचन करा.

प्र.२ अ) 'विभक्ती' म्हणजे काय ते सांगून विभक्ती या प्रकरणासंदर्भातील वादग्रस्ततेचा आढावा घ्या. **(२०)**

किंवा

ब) मराठी व्याकरणातील 'आख्यात' ही संकल्पना स्पष्ट करून मराठीतील आख्यातविचाराचा परामर्श घ्या.

प्र. ३ अ) शब्दसिद्धी म्हणजे काय ते सांगून 'उपसर्गघटित' व 'सामासिक' शब्दांविषयी माहिती द्या. **(२०)**

किंवा

ब) मराठीतील साधित शब्दांचे प्रकार सांगून 'प्रत्ययघटित' व 'अभ्यस्त' शब्दांचा परिचय करून द्या.

प्र.४ अ) मराठीतील प्रयोगव्यवस्थेविषयी सोदाहरण व सविस्तर चर्चा करा. **(२०)**

किंवा

ब) कर्तरी व भावे प्रयोगाची विस्तारपूर्वक मांडणी करा.

प्र ५. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) **(२०)**

१. सर्वनाम
२. वचनविकार
३. द्वंद्व समास
४. कर्मणी प्रयोग

X51YFFB9A4X51YFFB9A4X51YFFB9A4X51YFFB9A4

वेळ: २.३० तास **गुण: ८०**

सूचना : १. सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे .
२. उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात .

प्रश्न १. अ) महाराष्ट्रातील सामाजिक स्थित्यंतराचा मराठी साहित्यावर पडलेला परिणाम स्पष्ट करा . २०

किंवा

आ) ललित साहित्यातील सामाजिक जाणिवेचे स्वरूप शरदचंद्र मुक्तिबोध यांनी मांडलेल्या भूमिकांच्या आधारे पटवून द्या
.

प्रश्न २. अ) मराठीतील दलित साहित्याची संकल्पना सांगून या साहित्य परंपरेचा आढावा घ्या . २०

किंवा

आ) 'भाई तुम्ही कुठे आहात' या नाटकातील दलित जाणिवा कशा पद्धतीने व्यक्त झाल्या आहेत ते सविस्तर लिहा .

प्रश्न ३. अ) स्त्रीवादी साहित्याची प्रेरणा सांगून १९६० नंतरच्या मराठी साहित्यातून व्यक्त झालेल्या स्त्री जीवन जाणिवांचा परामर्श घ्या २०

किंवा

आ) स्त्री जीवनातील विविध दृष्टीकोन आणि त्याचा वेगळेपणा तुम्ही अभ्यासलेल्या निवडक स्त्रीवादी कथांच्या अनुषंगाने स्पष्ट करा .

प्रश्न ४. अ) पुढीलपैकी कोणत्याही **दोन** टिपा लिहा . २०

१.भारतीय साहित्यातून घडणारे दलितांचे चित्रण
२.सुधारणावादी विचारपरंपरेचा मराठी साहित्यावरील प्रभाव
३.मराठी दलित नाटकाची वैशिष्ट्ये
४.'भाई तुम्ही कुठे आहात' या नाटकातील राजकारण
५.'निर्वाणीची स्वगते' कथेतील नर्मदा ही व्यक्तिरेखा
६. आईचे अपारंपरिक चित्रण -तिलोत्तमा वर्गीस

****

X51YA40B97X51YA40B97X51YA40B97X51YA40B97

वेळ २ तास ३० मिनिटे **गुण: ८०**

सूचना: १. सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न १ अ) खालीलपैकी दोन विषयावर वृत्तपत्रासाठी वृत्तलेखन करा. **(२०)**

१. नागपूर जिल्ह्यात गारांचा पाऊस झाल्याने संत्रा पिकाचे अतोनात नुकसान झाले आहे, त्या संदर्भात वृत्तपत्रासाठी वृत्तलेखन करा.

२. तुमच्या महाविद्यालयात मराठी भाषा गौरव दिनानिमित्ताने विविध उपक्रम आयोजित केले होते. त्या संदर्भात वृत्तपत्रासाठी वृत्तलेखन करा.

किंवा

ब) १. वृत्तपत्रीय लेखनातील पुस्तक परीक्षणाचे स्वरूप सांगून त्याचे महत्त्व साधार लिहा.

प्रश्न २ अ) खाली दिलेल्या दोन विषयांवर आकाशवाणीसाठी जाहिराती तयार करा. **(२०)**

१. महाराष्ट्र शासनाच्या वतीने संपूर्ण राज्यात 'रक्तदान शिबिर' हा उपक्रम राबविण्यात येत आहे. त्या संदर्भात आकाशवाणी या माध्यमासाठी जाहिरात तयार करा.

२. 'एड्स' या भयानक रोगाचा प्रसार होऊ नये म्हणून सर्वसामान्य माणसांमध्ये जनजागृती करणारी आकाशवाणी या माध्यमासाठी जाहिरात तयार करा.

किंवा

ब) १. आकाशवाणीवर सादर होणाऱ्या श्रुतिकालेखनाचे स्वरूप सांगून श्रुतिका लेखनाचे तंत्र सांगा.

प्रश्न ३ अ) खालीलपैकी दोन्ही विषयावर मुलाखतीसाठी प्रत्येकी १० प्रश्नांची प्रश्नावली तयार करा. **(२०)**

१. तुमच्या आवडत्या राजकीय नेत्याची दूरचित्रवाणीवर मुलाखत घेण्यासाठी प्रश्नावली तयार करा.

२. तुमच्या मित्राची मुंबई विद्यापीठाचे कुलगुरु या पदावर निवड झाली आहे. त्यांची दूरचित्रवाणीवर मुलाखत घेण्यासाठी प्रश्नावली तयार करा.

किंवा

२. दूरचित्रवाणी वरील मालिकेसाठी संवादलेखन कसे करावे ते सविस्तर सांगा.

प्रश्न ४. टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) **(२०)**

१. नाट्य समीक्षा
२. नभोनाट्य
३. ब्लॉग लेखनाच्या पायऱ्या
४. विकिपीडिया लेखन

****

X51Y3FF232X51Y3FF232X51Y3FF232X51Y3FF232

Time - 3 Hours **Marks – 100**

Note:1. Attempt all questions
2. All questions carry equal marks

Q.1 Attempt any one from below **(20 marks)**

a. Explain the Functional Approaches to Forgetting.

OR

b. Explain the overlaps between Imagery & Visuo-Spatial Processing using Brooks Task and similar studies.

Q.2 Attempt any one from below **(20 marks)**

a. Explain the Information Processing Theory of Creative Processes with the help of Simon model & Geneplore Model

OR

b. Give a detailed account of Knowledge Rich/Expert Problem Solving.

Q.3 Attempt any one from below **(20 marks)**

a. Explain in detail the Two-System Approaches to Decision Making.

OR

b. Explain in detail the Expected Value Theory.

Q.4 Attempt any one from below **(20 marks)**

a. Explain Propositional Reasoning in detail.

OR

b. Describe what is Inductive Reasoning and Explain The Four-Card Selection Task

Q.5 Attempt any two **(20 marks)**

a. Explain Context Dependant Retrieval

b. Write a short note on Progress Monitoring

c.Write a short note on Memory Base

d. Explain Matching bias & Memory- Cueing Accounts with respect to Four Card Selection Task

X51Y107203X51Y107203X51Y107203X51Y107203

(मराठी रुपांतर)

वेळ:- तीन तास **गुण:- १००**

सूचना:-१) सर्व प्रश्न सोडवा.

२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न १. कोणताही एक प्रश्न सोडवा. **(२०)**

अ) विस्मरणाशी संबंधित कार्यात्मक दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

किंवा

ब) ब्रुक्स कार्य आणि या कार्याशी संबंधित अन्य अभ्यासाच्या मदतीने मानसिक प्रतिमा आणि दृश्य-अवकाशीय संस्करण यांच्यातील साम्य स्पष्ट करा.

प्रश्न २. कोणताही एक प्रश्न सोडवा. **(२०)**

अ) सायमन प्रारूप आणि जेनप्लोर प्रारूप यांच्या मदतीने सृजनशील/नाविन्यपूर्ण विचार प्रक्रियेशी संबंधित माहिती संस्करण सिद्धांताचे स्पष्ट करा.

किंवा

ब) ज्ञानसंपन्न (तज्ञ) समस्या निराकरण या संकल्पनांचा सविस्तर आढावा घ्या.

प्रश्न ३. कोणताही एक प्रश्न सोडवा. **(२०)**

अ) निर्णय प्रक्रियेशी संबंधित द्वि प्रणाली दृष्टिकोन सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

ब) अपेक्षित मूल्य सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न ४. कोणताही एक प्रश्न सोडवा. **(२०)**

अ) विधानात्मक युक्तिवाद/तर्क सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

ब) प्रगमनात्मक/विगमनात्मक युक्तिवादाचे वर्णन करा आणि फोर कार्ड सिलेक्शन कार्याचे स्पष्टीकरण द्या.

प्रश्न ५. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. **(२०)**

अ) संदर्भ अवलंबली प्रत्यावहन/पुनःप्रापण स्पष्ट करा.

ब) प्रगती निरीक्षण थोडक्यात स्पष्ट करा.

क) स्मृती आधार थोडक्यात स्पष्ट करा.

ड) फोर कार्ड सिलेक्शन कार्याच्या माध्यमातून जुळवणी पूर्वग्रह/पक्ष:पात आणि स्मृती - संकेतन या संकल्पना स्पष्ट करा.

****

X51Y107203X51Y107203X51Y107203X51Y107203

Duration: 2:30 Hours **Marks :80**

1. Attempt all questions
2. Attempt either A or B
3. All questions carry equal marks

Q1. Attempt any one: (20 marks)

A. What are the key ingredients of successful therapy?

OR

B. What are the basic guidelines for visibly tuning in to clients? Explain non-verbal behaviors as a channel of communication

Q2. Attempt any one: (20 marks)

A. Explain the three dimensions of responding skills.

OR

B. How can empathy be used to achieve a wide variety of therapeutic goals?

Q3. Attempt any one: (20 marks)

A. Explain the guidelines for using probes

OR

B. What are the various self-defeating mind-sets and the predictable dishonesties of everyday life that can be challenged by a counsellor?

Q4 Attempt any one: (20 marks)

A. How can counsellors help clients choose the best fit strategies in achieving goals?

OR

B. What flexible guidelines can help clients set goals?

X51Y43BFDDX51Y43BFDDX51Y43BFDDX51Y43BFDD

वेळ: २:३० तास **गुण: ८०**

प्रश्न १ कोणतेही एक लिहा. २०

अ) यशस्वी उपचार पद्धतीचे मुख्य घटक कोणते आहेत

किंवा

ब) साह्यार्थीमध्ये दृश्यमानपणे ट्यूनिंग करण्यासाठी मूलभूत मार्गदर्शक तत्त्वे कोणती आहेत

अभाषिक वर्तन संवादाचे माध्यम कसे आहे ते स्पष्ट करा.

प्रश्न २ कोणतेही एक लिहा. २०

अ) प्रतिसाद कौशल्याचे तीन आयाम स्पष्ट करा.

किंवा

ब) विविध प्रकारचे उपचारात्मक उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी तदानुभूती कशी वापरली जाऊ शकते?

प्रश्न ३ कोणतेही एक लिहा. २०

अ) प्रोब वापरण्याची मार्गदर्शक तत्त्वे स्पष्ट करा.

किंवा

ब) विविध स्व-पराजय मानसिकता आणि अंदाजे अप्रामाणिकता काय आहेत

दैनंदिन जीवन ज्याला समुपदेशकाद्वारे आव्हान दिले जाऊ शकते?

प्रश्न ४ कोणतेही एक लिहा. २०

अ) समुपदेशक साह्यार्थींना त्यांची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी धोरणे विकसित करण्यास कशी मदत करू शकतात.

किंवा

ब) कोणती लवचिक मार्गदर्शक तत्त्वे साह्यार्थीला ध्येय निश्चित करण्यात मदत करू शकतात?

****

X51Y43BFDDX51Y43BFDDX51Y43BFDDX51Y43BFDDX51Y43BFDD

Duration: 2:30 hrs **Max Marks: 80**

Please check whether you have got the right question paper.

Instructions:

1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.
3) All questions have an internal choice.

Q1	**A**	Describe the Need Theory of Motivation.	**20**
		OR	
	B	Discuss Goal Setting Theory and Control Theory of Motivation.	**20**
Q2	**A**	Describe the nature of Job Satisfaction and discuss the tools to assess Job Satisfaction.	**20**
		OR	
	B	Describe Absence, Lateness and Turnover as Counterproductive Work Behaviour.	**20**
Q3	**A**	Describe the important Group and Team Concepts.	**20**
		OR	
	B	Describe French and Raven's Bases of Power and Political Skills as sources of Influence and Power.	**20**
Q4	**A**	Discuss Organizational Development with the help of Employee Acceptance Of Change, Survey Feedback and Management By Objectives.	**20**
		OR	
	B	Discuss Bureaucracy Theory as Organizational Theory.	**20**

****

X51Y2A9D8BX51Y2A9D8BX51Y2A9D8BX51Y2A9D8B

वेळ: २:३० तास **गुण: ८०**

कृपया तुम्हाला योग्य प्रश्नपत्रिका मिळाली आहे का ते तपासा.

सूचना:

१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.

3) सर्व प्रश्नांना अंतर्गत निवड असते.

प्र. १	**अ**	प्रेरणेचा गरज सिद्धांत वर्णन करा.	**२०**
		किंवा	
	ब	प्रेरणेचा ध्येय निश्चिती सिद्धांत आणि नियंत्रण सिद्धांतावर चर्चा करा.	**२०**
प्र. २	**अ**	कार्य समाधानाच्या स्वरूपाचे वर्णन करा आणि कार्य समाधानाचे मूल्यांकन करण्यासाठी साधनांची चर्चा करा.	**२०**
		किंवा	
	ब	गैरहजेरी, उशीर आणि उलाढाल याचे प्रतिउत्पादक कार्य वर्तन म्हणून वर्णन करा.	**२०**
प्र. ३	**अ**	महत्त्वाच्या समूह आणि संघ संकल्पनांचे वर्णन करा.	**२०**
		किंवा	
	ब	फ्रेंच आणि रेव्हनच्या शक्तीचे तळ आणि राजकीय कौशल्यांचे प्रभाव आणि शक्तीचे स्रोत म्हणून वर्णन करा.	**२०**
प्र. ४	**अ**	कर्मचारी स्वीकृती बदल, सर्वेक्षण अभिप्राय आणि उद्दिष्टांनुसार व्यवस्थापन यांच्या मदतीने संघटनात्मक विकासावर चर्चा करा.	**२०**
		किंवा	
	ब	संघटनात्मक सिद्धांत म्हणून नोकरशाही सिद्धांतावर चर्चा करा.	**२०**

****

X51Y2A9D8BX51Y2A9D8BX51Y2A9D8BX51Y2A9D8B

Time : 3 Hours. **Marks 100**

N.B: - 1) All Questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full Marks.
3) Draw neat diagrams wherever necessary.

Q.1: Answer any two of the following **20**

A) Explain the meaning & importance of international trade.

B) Critically examine the David Ricardo's Comparative Cost Advantage Theory.

C) Explain the Leontief Paradox.

Q.2: Answer any two of the following **20**

A) Explain the different methods to measures the Terms of Trade.

B) Explain the meaning and difference between Balance of Trade and Balance of Payment.

C) Describe the law of Reciprocal Demand.

Q.3: Answer any two of the following **20**

A) Explain the meaning and functions of Foreign Exchange Market.

B) Explain the Free Trade Policy.

C) Discus Foreign Direct Investment and Multinational Corporations.

Q.4: Answer any two of the following **20**

A) Explain the Role and Functions of International Monetary Fund.

B) Describe the meaning and functions of World Trade Organization.

C) Explain the objectives and functions of SAARC.

Q.5: Write a short note on any two. **20**

A) The Smith's theory of Absolute Cost Difference

B) SWAP

C) Monopolistic Competition and International Trade

D) World Bank

OR

Q.5: Multiple Choice question; Select an appropriate Option **20**

1) What factors of production are assumed in Hechter – Ohlin theory ?
A) Labor and Capital B) Land and Entrepreneur
C) Capital and Land D) Labor and Land

X51YA4FDE8X51YA4FDE8X51YA4FDE8X51YA4FDE8

2) Trade between two countries called ----------
A) Domestic trade B) International trade
C) State trade D) All of the above

3) International trade takes place between ----------.
A) Two states B) Two countries
C) Regional D) Local

4) David Ricardo formulated the theory of ----------.
A) Comparative cost advantage B) Absolute advantage
C) Equal benefits D) None of the above

5) ---------- introduced the concept of absolute cost difference .
A) Adam Smith B) David Ricardo C) Harrod Domer D) Karl Marx

6) What does the direction of the trade indicate?
A) Trade partner countries in imports and exports B) Pattern of trade in Goods and Services
C) The amount of trade D) Terms of trade

7) ---------- demand is the demand from one country for another country's goods.
A) Reciprocal B) Indirect C) Direct D) None of above

8) Who formulated the offer curve?
A) Marshall B) Edgeworth C) Both A and B D) Ricardo

9) What are the instruments of Protection Trade Policy?
A) Import duty B) Import quota
C) Exchange Control D) All of the above

10) Balanced Terms of Trade means ----------.
A) Terms of trade where imports and exports are equal
B) Ratio of price of exports to price of imports
C) Terms of trade where prices are equal
D) Terms of Trade where no trade takes place

11) Which of the following are types of Foreign Direct Investment?
A) Green field investment B) Portfolio investment
C) Both A and B D) Financial

12) Which countries dominate world trade?
A) Developing countries B) Developed countries
C) South Asian countries D) Underdeveloped countries

13) ---------- is related to foreign direct investment.
A) Loan from IMF B) Grant from World Bank
C) Investment by Multinational Companies D) Domestic investment

14) ---------- supported free trade.
A) Adam Smith B) Milan C) Putin D) None of above

X51YA4FDE8X51YA4FDE8X51YA4FDE8X51YA4FDE8

15) Bretton wood Conference led to the formation of which two institutions ?

A) IMF and IDA B) IMF and IFC

C) IFC and IBRD D) IMF and IBRD

16) The Dunkel proposal was introduced at the GAT ---------- round.

A) Uruguay B) Singapore

C) Doha D) None of the above.

17) The World Trade Organization is headquartered in ----------.

A) Geneva B) Britain

C) India D) America

18) The General Agreement on Trade and Tariffs (GATT) was made in ----------.

A) 1950 B) 1947 C) 1960 D) 1995

19) What is SAARC?

A) South Asian Association for Regional Cooperation .

B) South America Cooperation Organization

C) South African Cooperation Organization

D) None of the above

20) Where is the Headquarters of SAARC?

A) Mumbai B) Kathmandu

C) Dhaka D) Maldives

X51YA4FDE8X51YA4FDE8X51YA4FDE8X51YA4FDE8

मराठी रुपांतर

वेळ: ३ तास **गुण : १००**

सूचना: - १) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे .

२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

३) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

प्रश्न. १. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा . २०

अ) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचा अर्थ आणि महत्व स्पष्ट करा.

ब) डेव्हिड रिकार्डोच्या तुलनात्मक खर्च लाभ सिद्धांताचे टीकात्मक मूल्यमापन करा.

क) लिऑन्टिफचा (Leontief) विरोधाभास स्पष्ट करा .

प्रश्न. २. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा . २०

अ) व्यापारशर्ती मोजण्याच्या विविध पद्धती स्पष्ट करा

ब) व्यापारतोल व व्यवहारतोलचा अर्थ आणि फरक स्पष्ट करा .

क) अन्योन्य मागणीच्या नियमाचे वर्णन करा.

प्रश्न. ३. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा . २०

अ) परकीय विनिमय बाजाराचा अर्थ आणि कार्ये स्पष्ट करा.

ब) मुक्त व्यापार धोरण स्पष्ट करा.

क) परकीय प्रत्यक्ष गुंतवणूक आणि बहुराष्ट्रीय कंपन्या यावर चर्चा करा .

प्रश्न. ४. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा . २०

अ) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीची भूमिका आणि कार्ये स्पष्ट करा .

ब) जागतिक व्यापार संघटनेचा अर्थ आणि कार्येचे वर्णन करा.

क) सार्कची (SAARC) उद्धीष्ट्ये आणि कार्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न. ५. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) २०

अ) स्मिथचा निरपेक्ष खर्च सिद्धांत

ब) चलन विनिमयाचा बाजार (SWAP)

क) मक्तेदारीयुक्त स्पर्धा आणि आंतरराष्ट्रीय व्यापार

ड) जागतिक बँक

किंवा

X51YA4FDE8X51YA4FDE8X51YA4FDE8X51YA4FDE8

प्रश्न. ५. बहुपर्यायी प्रश्न, योग्य पर्याय निवडा २०

१) हेक्चर - ओहलिन सिद्धांतात उत्पादनाचे कोणते घटक गृहीत धरले आहेत ?
अ) श्रमिक व भांडवल ब) भूमी व संयोजक
क) भांडवल व भूमी ड) श्रमिक व भूमी

२) दोन देशातील व्यापार म्हणजे ---------- होय .
अ) देशांतर्गत व्यापार ब) आंतरराष्ट्रीय व्यापार क) राज्य व्यापार ड) वरील सर्व

३) आंतरराष्ट्रीय व्यापार हा ---------- यांच्यात होतो .
अ) दोन राज्य ब) दोन देश क) प्रादेशिक ड) स्थानिक

४) डेव्हिड रिकार्डो यांनी ---------- सिद्धांताची मांडणी केली.
अ) तुलनात्मक खर्च लाभ ब) निरपेक्ष लाभ
क) समान लाभ ड) वरीलपैकी नाही

५) ---------- यांनी निरपेक्ष खर्च फरक संकल्पना मांडली.
अ) ॲडम स्मिथ ब) डेव्हिड रिकार्डो
क) हॅरॉड डोमर ड) कार्ल मार्क्स

६) व्यापाराची दिशा काय दर्शविते?
अ) आयात व निर्यातीमधील व्यापार भागीदार देश ब) वस्तू व सेवांचा व्यापार आकृतीबंध
क) व्यापाराची रक्कम ड) व्यापार शर्ती

७) ---------- मागणी म्हणजे एका देशाकडून दुसऱ्या देशाच्या वस्तूसाठी असलेली मागणी होय .
अ) अन्योन्य ब) अप्रत्यक्ष क) प्रत्यक्ष ड) वरील पैकी नाही

८) प्रस्ताव/ देयता वक्राची मांडणी कोणी केली?
अ) मार्शल ब) एजवर्थ क) अ आणि ब दोन्ही ड) रिकार्डो

९) संरक्षण व्यापार धोरणाची साधने कोणती आहेत ?
अ) आयात शुल्क ब) आयात कोटा क) विनिमय नियंत्रण ड) वरीलपैकी सर्व

१०) संतुलित व्यापार शर्ती म्हणजे ----------.
अ) अशा व्यापारशर्थी जेथे आयात व निर्यात समान असतात
ब) निर्यातीच्या किमतीचे आयातीच्या किमतीशी गुणोत्तर
क) अशा व्यापार शर्ती जिथे किंमत समान असते
ड) अशा व्यापारशर्थी जिथे व्यापार होत नाही

११) पुढीलपैकी विदेशी प्रत्यक्ष गुंतवणुकीचे प्रकार कोणते आहेत ?
अ) ग्रीन फिल्ड गुंतवणूक ब) पोर्टफोलिओ गुंतवणूक
क) अ आणि ब दोन्ही ड) वित्तीय

X51YA4FDE8X51YA4FDE8X51YA4FDE8X51YA4FDE8

१२) जागतिक व्यापारात कोणत्या देशांचे वर्चस्व आहे ?
अ) विकसनशील देश ब) विकसित देश
क) दक्षिण आशियाई देश ड) अविकसित देश

१३) ---------- हे परकीय प्रत्यक्ष गुंतवणूकीशी संबंधित आहे.
अ) IMF कडून कर्ज ब) जागतिक बँकेकडून अनुदान
क) बहुराष्ट्रीय कंपन्यांची गुंतवणूक ड) देशांतर्गत गुंतवणूक

१४) मुक्त व्यापाराचे समर्थन कोणी केले ?
अ) ॲडम स्मिथ ब) मिलान
क) पुतीन ड) वरील पैकी नाही

१५) ब्रेटनवूड परिषदेमुळे कोणत्या दोन संस्थांची निर्मिती झाली ?
अ) IMF आणि IDA ब) IMF आणि IFC
क) IFC आणि IBRD ड) IMF आणि IBRD

१६) गॅट ---------- फेरीमध्ये डंकेल प्रस्ताव मांडण्यात आला.
अ) उरुग्वे ब) सिंगापूर
क) दोहा ड) वरीलपैकी नाही

१७) जागतिक व्यापार संघटनेचे मुख्यालय ---------- येथे आहे.
अ) जिनिव्हा ब) ब्रिटन
क) भारत ड) अमेरिका

१८) व्यापार आणि जकातीबाबतचा सर्वसाधारण करार(GATT) ---------- मध्ये करण्यात आला.
अ) १९५० ब) १९४७
क) १९६० ड) १९९५

१९) सार्क (SAARC) म्हणजे काय?
अ) प्रादेशिक सहकार्यासाठी दक्षिण आशियाई संघटना ब) दक्षिण अमेरिका सहकार्य संघटना
क) दक्षिण आफ्रिकन सहकार्य संघटना ड) वरीलपैकी नाही

२०) सार्कचे (SAARC) मुख्यालय कुठे आहे?
अ) मुंबई ब) काठमांडू
क) ढाका ड) मालदीव

X51YA4FDE8X51YA4FDE8X51YA4FDE8X51YA4FDE8

Time : 3 Hours Total Marks: 100

N. B : 1. All the questions are compulsory

2. Figures to the right indicate full mark

3. Draw neat diagrams wherever necessary

Q.1	Answer **any Two** of the following.	20
a)	Explain the derivation of aggregate demand curve with help of IS-LM Model.	
b)	Elaborate the long run Phillips curve.	
c)	Discuss the Adaptive expectation hypothesis.	
Q.2	Answer **any Two** of the following.	20
a)	Discuss the meaning and different phases of trade cycles.	
b)	Illustrate the Hawtre's theory of trade cycle in detail.	
c)	Explain the Hicks' theory of trade cycle.	
Q.3	Answer **any Two** of the following.	20
a)	Define the managed exchange rate and state the advantages and disadvantages of managed exchange rate system.	0
b)	Discuss the relationship between balance of payment and exchange rate.	
c)	Explain the causes of the currency crisis.	
Q.4	Answer **any Two** of the following.	20
a)	Explain the meaning and operation of the gold standard.	
b)	Describe the collapse of Bretton Woods system.	
c)	Elaborate the functions and limitations of Asia Infrastructure Investment Bank (AIIB).	
Q.5	Write notes (**Any Two**).	20
a)	Tobin's modified Phillips curve	
b)	Measures to control the trade cycles	
c)	Balance of Payments always in balances	
d)	New Development Bank (NDB)	

OR

X51YD4C077X51YD4C077X51YD4C077X51YD4C077

Q.5 Choose the correct alternatives of the following. 20

1. As we move down along the IS curve……
   a) Investment and savings both decline.
   b) Investment and savings does not change.
   c) Investment and savings both increase.
   d) Investment declines but savings increases

2. The LM curve shifts up because of contractionary -----
   a) Fiscal Policy
   b) Monetary Policy
   c) Pricing Policy
   d) Wage Policy

3. As the government's expenditure increases the AD curve shifts _____
   a) Up to the left
   b) Down to the left
   c) Down to the right
   d) Up to the right

4. The short run Phillips curve shows the relationship between unemployment and _____
   a) Interest rate
   b) Inflation rate
   c) Investment rate
   d) Saving rate

5. The IS curve shows all combinations of income and ----------
   a) Interest rate for which the goods market is in equilibrium.
   b) Interest rate for which the money market is in equilibrium.
   c) price level for which the goods market is in equilibrium.
   d) Price level for which the money market is in equilibrium.

6. In the _____ phase there is considerable fall in production, employment, income and Investment.
   a) Recession
   b) Depression
   c) Recovery
   d) Prosperity

7. Hawtrey's theory of trade cycle is based on classical theory of _____
   a) Interest
   b) Rent
   c) Money
   d) Wages

X51YD4C077X51YD4C077X51YD4C077X51YD4C077

8. The low point in the business cycle is referred to as the---
   a) Expansion point
   b) Boom point
   c) Trough point
   d) Peak point

9. According to Kaldor's theory of the trade cycle during the expansionary period _____
   a) I > S
   b) I < S
   c) I = Y
   d) I = S

10. According to Smauelson's theory of trade cycle consumption depends on income of _____
   a) Present period
   b) Future period
   c) Previous Period
   d) Other country

11. The foreign currency received in exchange for a specific number of domestic currencies is ------
   a) Bank rate
   b) Interest rate
   c) Exchange rate
   d) Futures rate

12. Under fixed exchange rate system, the exchange rate is maintained through --- ------
   a) Official intervention
   b) Market forces
   c) Inflation
   d) Investment

13. In which of the following exchange rate systems, exchange rates are determined by the market forces?
   a) Fixed exchange rate system
   b) Managed floating exchange rate system
   c) Floating exchange rate system
   d) Highly managed floating exchange rate system

14. Which of the following is not a component of the Balance of Payments?
   a) Trade account
   b) Current account
   c) Capital account
   d) Investment account

15. A surplus in the balance of trade implies that -----

X51YD4C077X51YD4C077X51YD4C077X51YD4C077

a) Export > Import
b) Export = Import
c) Export< Import
d) Saving > Investment

16. Which of the following exchange rate systems was the Bretton Woods system?
a) Flexible exchange rate
b) Fixed exchange rate
c) Managed exchange rate
d) Floating managed exchange rate

17. Which of the common currencies has been introduced by the European Union?
a) European dollar
b) US Dollar
c) Euro
d) Pound

18. In the year -----, the global financial crisis (subprime crisis) started in America.
a) 2000-01
b) 2007-08
c) 2010-11
d) 2015-16

19. The Euro crisis was mainly --------- in nature.
a) Economic and social
b) Economic and cultural
c) Economic and political
d) Political and social.

20. Asian Infrastructure Investment Bank was established on -------
a) 25th December 2015
b) 25th December 2010
c) 25th December 2012
d) 25th December 2008

X51YD4C077X51YD4C077X51YD4C077X51YD4C077

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास **एकूण गुण**: १००

सूचना : १. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत
२. उजवीकडील अंक एकूण गुण दर्शवितात
३. आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

प्र.१. खालीलपैकी **कोणतेही दोन** प्रश्न सोडवा. २०

अ) IS-LM प्रतिमानाच्या साह्याने समग्र मागणी वक्राचे निर्धारण स्पष्ट करा.

ब) दीर्घकालीन फिलिप्स वक्राचे वर्णन करा.

क) अनुकूल अपेक्षा गृहितकाची चर्चा करा.

प्र.२. खालीलपैकी **कोणतेही दोन** प्रश्न सोडवा. २०

अ) व्यापारचक्राचा अर्थ सांगून व्यापार चक्राच्या विविध अवस्थांची चर्चा करा.

ब) हॉट्रे यांच्या व्यापारचक्र सिद्धांताचे सविस्तर विश्लेषण करा.

क) हिक्स यांचा व्यापारचक्र सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्र.३ खालीलपैकी **कोणतेही दोन** प्रश्न सोडवा. २०

अ) व्यवस्थापित विनिमय दर परिभाषित करून व्यवस्थापित विनिमय दर पद्धतीचे फायदे-तोटे सांगा.

ब) व्यवहारशेष आणि विनिमय दर यांच्यातील संबंधांची चर्चा करा.

क) चलन संकटाची कारणे स्पष्ट करा.

प्र.४. खालीलपैकी **कोणतेही दोन** प्रश्न सोडवा. २०

अ) सुवर्णमान पद्धतीचा अर्थ सांगून कार्यपद्धती स्पष्ट करा.

ब) ब्रिटन वुड्स प्रणालीच्या पतनाचे वर्णन करा.

क) 'आशियाई पायाभूत गुंतवणूक बँकेची (AIIB)' कार्ये आणि मर्यादांचे वर्णन करा.

प्र.५. टीपा लिहा **(कोणतेही दोन)** २०

अ) टोबीनचा सुधारित फिलिप्स वक्र

ब) व्यापारचक्राच्या नियंत्रणाचे उपाय

क) व्यवहारशेष नेहमी समतोलित असतो

ड) 'नवीन विकास बँक (NDB)'

किंवा

प्र.५. खालीलपैकी योग्य पर्याय निवडा. २०

१. जसजसे आपण IS वक्रा सोबत खाली जाऊ तसतसे .....

अ) गुंतवणूक आणि बचत दोन्ही घटतात.

ब) गुंतवणूक आणि बचत बदलत नाही.

क) गुंतवणूक आणि बचत दोन्ही वाढतात.

ड) गुंतवणूक घटते पण बचत वाढते

२. संकुचित ------ LM वक्र वरच्या बाजूला सरकतो.

अ) मौद्रिक धोरणामुळे

ब) राजकोषीय धोरणामुळे

क) किंमत धोरणामुळे

ड) वेतन धोरणामुळे

X51YD4C077X51YD4C077X51YD4C077X51YD4C077

३ सरकारच्या खर्चात वाढ झाली असता समग्र मागणी वक्र (AD) स्थलांतरित होतो.
अ) डावीकडे वरच्या बाजूला
ब) डावीकडे खालच्या बाजूला
क) उजवीकडे खालच्या बाजूला
ड) उजवीकडे वरच्या बाजूला

४. अल्पकालीन फिलिप्स वक्र बेरोजगारी आणि _____ मध्ये संबंध दर्शवितो.
अ) व्याजदर
ब) भाववाढीचा दर
क) गुंतवणुकीचा दर
ड) बचतीचा दर

५ IS वक्रा वरील सर्व संयोग उत्पन्न आणि ----------
अ) व्याज दर दर्शवितात की ज्या ठिकाणी वस्तू बाजार समतोलीत असतो.
ब) व्याज दर दर्शवितात की ज्या ठिकाणी नाणे बाजार समतोलीत असतो.
क) किंमत पातळी की ज्या ठिकाणी वस्तू बाजार समतोलीत असतो.
ड) किंमत पातळी की ज्या ठिकाणी नाणे बाजार समतोलीत असतो.

६ _____ या अवस्थेत उत्पादन, रोजगार, उत्पन्न आणि गुंतवणुकीत लक्षणीय घट होते.
अ) घसरण
ब) मंदी
क) पुनरुत्थान
ड) भरभराट

७ हॉट्रेचा व्यापारचक्र सिद्धांत, पारंपारिक _____ सिद्धांतावर अवलंबून आहे.
अ) व्याजदराच्या
ब) खंडाच्या
क) पैशाच्या
ड) वेतनाच्या

८ व्यापारचक्रातील निम्न बिंदूला --- म्हणून संबोधले जाते.
अ) विस्तार बिंदू
ब) भरभराट बिंदू
क) तळ बिंदू
ड) शिखर बिंदू

९ कॅल्डोर यांच्या व्यापारचक्र सिद्धांतानुसार विस्ताराच्या कालावधीत _____ असते.
अ) I > S
ब) I < S
क) I = Y
ड) I = S

१० सॅम्युअलसन यांच्या व्यापार चक्र सिद्धांतानुसार उपभोग _____ उत्पन्नावर अवलंबून असतो.
अ) वर्तमान काळातील
ब) भविष्य काळातील
क) भूतकाळातील
ड) इतर देशातील

X51YD4C077X51YD4C077X51YD4C077X51YD4C077

११ देशी चलनाच्या विशिष्ट संख्येच्या बदल्यात परकीय चलनाची प्राप्त होणारी संख्या म्हणजे - ----- होय

अ) बँक दर

ब) व्याज दर

क) विनिमय दर

ड) वायदा दर

१२ स्थिर विनिमय दर प्रणाली अंतर्गत विनिमय दर -------- मार्फत नियंत्रित केले जातात

अ) अधिकृत हस्तक्षेप

ब) बाजारातील मागणी व पुरवठा शक्ती

क) चलनवाढ

ड) गुंतवणूक

१३ पुढीलपैकी कोणत्या विनिमय दर प्रणालीमध्ये विनिमय दर बाजार शक्ती द्वारे निर्धारित केला जातो?

अ) स्थिर विनिमय दर प्रणाली

ब) व्यवस्थापित तरंगती विनिमयदर प्रणाली

क) लवचिक विनिमय दर प्रणाली

ड) उच्च व्यवस्थापित तरंगती विनिमय दर प्रणाली

१४ खालीलपैकी कोणता व्यवहारशेषाचा घटक नाही?

अ) व्यापार खाते

ब) चालू खाते

क) भांडवली खाते

ड) गुंतवणूक खाते

१५ व्यवहारशेषातील आधिक्य म्हणजे _____ असते.

अ) निर्यात > आयात

ब) निर्यात = आयात

क) निर्यात < आयात

ड) बचत > गुंतवणूक

१६ खालीलपैकी कोणती विनिमय दर प्रणाली ब्रेटन वुड्स प्रणाली होती?

अ) लवचिक विनिमय दर

ब) स्थिर विनिमय दर

क) व्यवस्थापित विनिमय दर

ड) व्यवस्थापित तरंगती विनिमय दर

१७. युरोपियन युनियनने कोणते सामान्य चलन सुरू केले आहे?

अ) युरोपीयन डॉलर

ब) यु.एस.डॉलर

क) युरो

ड) पौंड

१८ ----- साली अमेरिकेत जागतिक आर्थिक संकट (सबप्राइम संकट) सुरू झाले.

अ) २०००-०१

ब) २००७-०८

क) २०१०-११

X51YD4C077X51YD4C077X51YD4C077X51YD4C077

ड) २०१५-१६

१९ युरो संकट प्रामुख्याने --------- स्वरूपाचे होते.

अ) आर्थिक आणि सामाजिक

ब) आर्थिक आणि सांस्कृतिक

क) आर्थिक आणि राजकीय

ड) राजकीय आणि सामाजिक

२० आशियाई पायाभूत गुंतवणूक बँकेची (AIIB) स्थापना _____ रोजी झाली.

अ) २५ डिसेंबर २०१५

ब) २५ डिसेंबर २०१०

क) २५ डिसेंबर २०१२

ड) २५ डिसेंबर २००८

X51YD4C077X51YD4C077X51YD4C077X51YD4C077

[Time: 3 hrs] **Marks : 100]**

N.B. 1. All questions carry equal marks.
2. Figures to the right indicate full marks.
3. Answers should be relevant to the questions attempted.

Q1. A) Comment on the features of the Post-independence Indian English Poetry. **(20)**

Or

B) Illustrate the contribution of Indian Women Poets in Indian English literature.

Or

C) Write short notes. (Any Two)
1. Pre-independence Indian English Drama.
2. Post-independence Indian English Poetry
3. Features of Indian Poetry in Modern age
4. Dalit Poetry

Q.2 A) 1. Illustrate modernist elements in '*Silence! The Court is in Session'* by Vijay Tendulkar. **(20)**

Or

2. Comment on the dramatic technique of Vijay Tendulkar in '*Silence! The Court is in Session'*.

Or

B) 1. Comment on struggle and gender discrimination in '*Dance like a Man'* by Mahesh Dattani.

OR

2. The play *'Dance like a Man*' by Mahesh Dattani is a commentary in dichotomy between traditional and modern.

Or

Q. 3. A) Appreciate the poems '*Heart of Ruin*'and '*Bewteen Jejuri and Railway Station'* from Jejuri by Arun Kolatkar as a Surrealistic poem. **(20)**

Or

B) Critically appreciate the life as a metaphor and autobiographical elements in '*The Felling of the Banyan Tree'* and '*Pushing Cart'* by Dilip Chitre.

Q. 4. A) Write short notes. (Any Two) **(20)**
i) Themes in '*Silence! The Court is in Session*'
ii) Leela Benare
iii) Symbols in '*Silence! The Court is in Session'*
iv) Irony in '*Silence! The Court is in Session'*

or

B) Write short notes. (Any Two) **(20)**
i) Patriarchy theme in '*Dance like a Man'*
ii) Character of Ratna
iii) The character sketch of Jairaj
iv) Theme of youth's rebellion in '*Dance like a Man*'

Q. 5. A) Write short notes. (Any Two) **(20)**
i) Features on Indianism in '*Street Cries'*
ii) The relation between nature and human nature
iii) The themes of lackeys and absences in '*Absences'*
iv) Identity crisis in '*Self-portrait'* by Ramanujan

……

X51Y00921DX51Y00921DX51Y00921DX51Y00921D

Time : 3 Hours **Total Marks - 100**

N. B: 1. All Questions are compulsory.
2. Draw diagram and sketches wherever necessary.
3. Use of map stencil is allowed.

1.A)	Explain the Nature and Scope of Environmental Geography.	**20**
	OR	
B)	Explain Human Environment Correlation.	**20**
2.A)	Give details of any one by mentioning the types of ecosystems.	**20**
	OR	
B)	What is an ecosystem? Explain the various functions of an ecosystem.	**20**
3.A)	Biodiversity of the Western Ghats region.	**20**
	OR	
B)	What is Biodiversity? explain the types of Biodiversity.	**20**
4.A)	Explain the causes and effects of Air Pollution.	**20**
	OR	
B)	State the causes and effects of water pollution and give a remedial plan.	**20**
5.A)	Explain the concept of 'Sustainable Development' in detail.	**20**
	OR	
B)	Write a Geographical description of Environmental Problems.	**20**

X51YD66477X51YD66477X51YD66477X51YD66477

३ तास **गुण : १००**

सूचना १. सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
२. आवश्यक तेथे आकृत्या व आराखडे काढा.
३. नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास अनुमती आहे.

प्रश्न.१.अ) पर्यावरणीय भूगोलाचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा. २०

किंवा

ब) मानवी पर्यावरण सहसंबंध स्पष्ट करा. २०

प्रश्न.२.अ) परिसंस्थांच्या प्रकारांचा उल्लेख करून कोणत्याही एकाचा तपशील द्या. २०

किंवा

ब) परिसंस्था म्हणजे काय? परिसंस्थेची विविध कार्ये स्पष्ट करा. २०

प्रश्न.३.अ) पश्चिम घाट प्रदेशातील जैवविविधता. २०

किंवा

ब) जैवविविधता म्हणजे काय? जैवविविधतेचे प्रकार स्पष्ट करा. २०

प्रश्न.४.अ) वायू प्रदूषणाची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा. २०

किंवा

ब) जलप्रदूषणाची कारणे आणि परिणाम सांगा आणि उपाय योजना सांगा. २०

प्रश्न.५.अ) 'शाश्वत विकास' ही संकल्पना सविस्तरपणे समजावून सांगा. २०

किंवा

ब) पर्यावरणीय समस्यांचे भौगोलिक वर्णन लिहा. २०

X51YD66477X51YD66477X51YD66477X51YD66477

Time: 3 hour **Mark: 100**

NB - 1) All questions are compulsory and carry equal marks
2) Use of map stencil is permitted.
3) Draw sketches and diagrams wherever necessary.

Q1) Explain the composition and structure of atmosphere. 20

OR

Briefly explain vertical and horizontal distribution of temperature.

Q2) Describe the air pressure belts on the earth surface with suitable diagram. 20

OR

A) Discuss different types of precipitation. 10

B) Write a detail note on local winds. 10

Q3) Explain origin, structure and distribution of tornadoes. 20

OR

A) Give a detail note on Anticyclones. 10
B) Explain the concept of global warming and its impact. 10

Q4) Explain the factors affecting on the salinity of ocean water. 20

OR

A) Discuss about the origin and development of Oceanography in detail. 10
B) Briefly explain the ocean floor relief and it's characteristics. 10

Q5) Describe different types of ocean currents and explain the effect of ocean currents. 20

OR

A) Give a brief account of Coral reefs and their importance. 10
B) Give the details about marine pollution and its impact on Marine ecosystem. 10

****

X51Y036C71X51Y036C71X51Y036C71X51Y036C71

वेळ: 3 तास **गुण: १००**

सूचना: 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत आणि त्यांना समान गुण आहेत
२) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
3) आवश्यक असेल तिथे आराखडे आणि आकृत्या काढा.

प्र.१) वातावरणाची रचना आणि संरचना स्पष्ट करा. 20

किंवा

तापमानाचे उभ्या आणि क्षितिज समांतर वितरणाचे थोडक्यात वर्णन करा.

प्र.२) पृथ्वीच्या पृष्ठभागावरील हवेच्या दाबाच्या पट्ट्यांचे योग्य आकृतीसह वर्णन करा. 20

किंवा

अ) वृष्टीच्या विविध प्रकारांची चर्चा करा. 10

ब) स्थानिक वाऱ्यांवर सविस्तर टीप लिहा. 10

प्र.३) चक्रीवादळाची उत्पत्ती, रचना आणि वितरण स्पष्ट करा. 20

किंवा

अ) प्रत्यावर्त वर सविस्तर टीप द्या. 10

ब) जागतिक तापमान वाढ संकल्पना आणि त्याचे परिणाम स्पष्ट करा. 10

प्र.४) महासागराच्या पाण्याच्या क्षारतेवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. 20

किंवा

अ) समुद्रशास्त्राची उत्पत्ती आणि विकास याविषयी सविस्तर चर्चा करा. 10

ब) समुद्राच्या तळाची भुपृष्ठ रचना आणि त्याची वैशिष्ट्ये थोडक्यात सांगा. 10

प्र.५) विविध प्रकारच्या सागरी प्रवाहांचे वर्णन करा आणि सागरी प्रवाहांचा प्रभाव स्पष्ट करा. 20

किंवा

अ) प्रवाळ खडक आणि त्यांचे महत्त्व याविषयी थोडक्यात माहिती द्या. 10

ब) सागरी प्रदूषण आणि त्याचा सागरी परिसंस्थेवर होणारा परिणाम याबद्दल माहिती लिहा . 10

****

X51Y036C71X51Y036C71X51Y036C71X51Y036C71

समय: 3:00 घंटे **अंक:100**

सूचना : 1. सभी प्रश्न अनिवार्य है।
2. सभी प्रश्नों के लिए समान अंक हैं।

प्रश्न 1. आधुनिक काल की युगीन परिस्थितियों पर प्रकाश डालिए। 20

अथवा

भारतेंदु युग की प्रमुख प्रवृत्तियों का परिचय दीजिए।

प्रश्न 2. प्रयोगवादी कविता की प्रमुख विशेषताओं को स्पष्ट कीजिए। 20

अथवा

समकालीन कविता की विशेषताओं को स्पष्ट कीजिए।

प्रश्न 3. हिंदी उपन्यास के विकास-क्रम पर प्रकाश डालिए। 20

अथवा

हिंदी आलोचना के विकास-क्रम को विस्तार से समझाइए।

प्रश्न 4. हिंदी जीवनी साहित्य के विकास-क्रम का विवेचन कीजिए। 20

अथवा

हिंदी संस्मरण साहित्य के विकास-क्रम पर प्रकाश डालिए।

प्रश्न 5. क) किन्हीं दो विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए। 10

1. छायावादी काव्य
2.नई कविता
3. कहानी
4. आत्मकथा

ख) निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक-एक वाक्य में लिखिए। 05

1. 'सुकवि' की उपाधि भारतेन्दु युग के किस कवि को प्राप्त हुई थी?
2.'भारतीय प्रगतिशील लेखक संघ' के लखनऊ में सम्पन्न पहले अधिवेशन के अध्यक्ष कौन थे?
3.'क्रांति की भावना' किस कविता की एक प्रमुख विशेषता है?
4. 'मछलीघर' किसकी कृति है?
5.संस्मरण और रेखाचित्र की विधा को समृद्ध बनाने में किसका महत्वपूर्ण योगदान है?

X51YE083D4X51YE083D4X51YE083D4X51YE083D4

ग) सही विकल्प चुनकर निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए। 05

1. समस्यापूर्ति परक काव्य रचना किस युग की विशेषता है?
i) द्विवेदी युग ii) छायावाद
iii) भारतेन्दु युग iv) प्रगतिवाद

2. 'जागरण या सुधार काल' नाम से किस युग को जाना जाता है?
i) भारतेन्द् iii) प्रयोगवाद
ii) द्विवेदी iv) प्रगतिवाद

3. निम्नलिखित में से कौन प्रगतिवादी कवि है?
i) महादेवी वर्मा iii) दिनकर
ii) अज्ञेय iv) हरिवंशराय बच्चन

4. 'कामायनी' महाकाव्य किसने लिखा है?
i) नागार्जुन iii) नरेंद्र शर्मा
ii) जयशंकर प्रसाद iv) त्रिलोचन

5.वृंदावनलाल वर्मा ने किस प्रकार के नाटक लिखे हैं?
i) सामाजिक iii) ऐतिहासिक
ii) पौराणिक iv) प्रतीकवादी

****

X51YE083D4X51YE083D4X51YE083D4X51YE083D4

(3 Hours) **[Total Marks : 100]**

Please check whether you have got the right question paper.

N.B.: **1. All question are compulsory**

2. All questions carry equal marks.

1. **a)** Review the Political condition of India on the eve of Babur invasion.

OR

b) Discuss the Rajput policy and religions policy of Badshaha Akbar.

2. **a)** Examine the Central administrative system under the Mughal.

OR

b) Describe in detail the Mansabdari system under the Mughal Empire.

3. **a)** Bring out the contribution of Chhatrapati Shivaji Maharaj to the foundation of Swarajya.

OR

b) Trace the civil and military administration of Chhatrapati Shivaji Maharaj.

4. **a)** Discuss the Socio-economic life during the Mughal rule.

OR

b) Write a detailed note on the development of education and literature during Mughal Period.

5. Write short notes of the following **(Any Two)**

a) Badshaha Aurangzeb

b) Judicial system of Mughal age

c) Chhatrpati Sambhaji

d) Din-i-Ilahi

X51YCED235X51YCED235X51YCED235X51YCED235

(मराठी रूपांतर)

(३ तास) **[एकूण गुण : १००]**

Please check whether you have got the right question paper.

सुचना.: १. **सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत**

२. **सर्व प्रश्नांना समान गुण आहे.**

१. अ) बाबराच्या आक्रमणावेळी भारतामधील राजकीय परिस्थितीचा आढावा घ्या.

किंवा

ब) बादशहा अकबराच्या राजपूत विषयक आणि धार्मीक धोरणाची चर्चा करा.

२. अ) मुघलांच्या केंद्रिय प्रशासन व्यवस्थेचे परिक्षण करा.

किंवा

ब) मुघलकालीन मनसबदारी पद्धतीचे सविस्तर वर्णन करा.

३. अ) स्वराज्याच्या उभारणीतील छत्रपती शिवाजी महाराजांचे योगदान विशद करा.

किंवा

ब) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या मुलकी आणि लष्करी प्रशासनाचा मागोवा घ्या.

४. अ) मुघलकालीन सामाजिक-आर्थिक जिवनाची चर्चा करा.

किंवा

ब) मुघलकालीन शिक्षण आणि साहित्य क्षेत्रातील प्रगतीवर सविस्तर टिपण लिहा.

५. खालीलपैकी कोणत्याही **दोहोंवर** टिपा लिहा.

अ) बादशहा औरंगजेब

ब) मुघलांची न्याय व्यवस्था

क) छत्रपती संभाजी

ड) दिन-ए-इलाही

X51YCED235X51YCED235X51YCED235X51YCED235

वेळ : ३ तास **गुण : १००**

सूचना :[१] सर्व प्रश्न सोडवा.

[२] सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र.१. अ) शाहिरी वाङ्मयाची स्वरूप-वैशिष्ट्ये साधार स्पष्ट करा. **(२०)**

किंवा

ब) अनंतफंदी, राम जोशी आणि परशराम या शाहिरांच्या साहित्याचा परिचय करून द्या.

प्र.२. अ) नाथ व दत्त पंथीयांच्या वाङ्मयनिर्मितीचा परामर्श घ्या. **(२०)**

किंवा

ब) समर्थ व लिंगायत पंथीयांच्या वाङ्मयनिर्मितीचे स्वरूप साधार स्पष्ट करा.

प्र.३.अ) ख्रिस्ती धर्मीयांच्या साहित्यनिर्मितीमागील प्रेरणा सांगून त्यांच्या साहित्याचा परिचय करून द्या. **(२०)**

किंवा

ब) इस्लाम धर्मीय संतांचे मराठी साहित्यातील योगदान स्पष्ट करा.

प्र.४.अ) शिवपूर्वकालीन व शिवकालीन बखरींचे स्वरूप-विशेष लिहा. **(२०)**

किंवा

ब) 'पेशवेकालीन बखरींमध्ये विषयाची व प्रकारांची विविधता आढळते.' या विधानाची चर्चा करा.

प्र. ५. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) **(२०)**

अ) होनाजी बाळा

ब) दासबोध

क) ख्रिस्तपुराण

ड) पानिपतची बखर

****

X51YB2CEE8X51YB2CEE8X51YB2CEE8X51YB2CEE8

वेळ - ३ तास **एकूण गुण – १००**

सूचना - सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र. १ (अ) पाश्चात्य साहित्य शास्त्रातील प्लेटो व ॲरिस्टॉटल यांचा अनुकृतीचा सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा. २०

किंवा

(आ) वर्डस्वर्थ, अर्नोल्ड व कोलरीज यांच्या काव्यव्याख्यांचा थोडक्यात परिचय करून द्या.

प्र.२ (अ) रूपक, प्रतीक व प्रतिमा यांच्या आधारे साहित्य भाषेच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा. २०

किंवा

(आ) अपरिचितीकरण आणि अनेकार्थता या संकल्पना स्पष्ट करून साहित्य भाषेचे स्वरूप सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्र.३ (अ) कोलरीज यांनी मांडलेला कल्पनाशक्ती व चमत्कृतीशक्तीचा सिद्धांत सविस्तर लिहा. २०

किंवा

(आ) आत्माविष्कार आणि जीवनभाष्य या साहित्य प्रयोजनाची वैशिष्ट्ये सविस्तर लिहा.

प्र. ४ (अ) ॲरिस्टॉटल यांनी मांडलेल्या कॅथार्सिसच्या सिद्धांताचे सविस्तर परीक्षण करा. २०

किंवा

(आ) रिचर्ड्स यांनी मांडलेल्या प्रेरणासंतुलनाच्या सिद्धांताच्या आधारे साहित्याचा आस्वाद व परिणामांची चर्चा करा.

प्र.५ पुढीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा. २०

(अ) प्रतीकाची स्वरूपवैशिष्ट्ये

(ब) एडगर ॲलन पो यांनी मांडलेली काव्यव्याख्या

(क) साहित्य प्रयोजन म्हणून सामाजिक बांधिलकीचे स्वरूप

(ड) नियमोल्लंघन - साहित्य भाषेचे वैशिष्ट्य

———

X51YB1D018X51YB1D018X51YB1D018X51YB1D018

Time: 3 Hours **Marks: 100**

Note: Attempt all questions.
All questions carry equal marks.

Q.1.	**a.**	Write a detailed note on the prevalence, clinical picture and subtypes of Schizophrenia.	**20**
		OR	
	b.	Explain the Pharamacological & Psychosocial treatment approaches to Schizophrenia.	**20**
Q.2.	**a.**	Explain Major Depressive Disorder, Persistent Depressive Disorder and Other forms of Depression.	**20**
		OR	
	b.	Discuss in detail the various factors associated with Suicide.	**20**
Q.3.	**a.**	Give a brief account of Avoidant Personality Disorder, Dependent Personality Disorder and Obsessive and Compulsive Personality Disorder.	**20**
		OR	
	b.	Discuss in detail Cluster A Personality Disorders.	**20**
Q.4.	**a.**	Discuss in detail Incest and Rape as primary types of Sexual Abuse.	**20**
		OR	
	b.	Explain any five types of Paraphilias.	**20**
Q.5.		**Write short notes on the following. (any two)**	**20**
	a.	Prenatal Exposure as causal factor in Schizophrenia	
	b.	Cyclothymic and Bipolar Disorders (I and II)	
	c.	Histrionic and Narcissistic Personality Disorders	
	d.	Gender Dysphoria	

****

X51YA7AF84X51YA7AF84X51YA7AF84X51YA7AF84

वेळ: ३ तास **गुण: १००**

टीप: सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र.१.	**अ.**	छिन्नमनस्कातेचा प्रादुर्भाव, चिकित्सालयिन चित्र आणि उपप्रकार यावर तपशीलवार टिप लिहा.	२०
		किंवा	
	ब.	छिन्नमनस्कातेवर औषधोपचार आणि मनोसामाजिक उपचार पद्धती स्पष्ट करा.	२०
प्र.२.	**अ.**	तीव्र अवसाद विकृती, सतत अवसाद विकृती आणि अवसादाचे इतर प्रकार स्पष्ट करा.	२०
		किंवा	
	ब.	आत्महत्येशी संबंधित विविध घटकांची सविस्तर चर्चा करा.	२०
प्र.३.	**अ.**	अपगामी व्यक्तिमत्त्व विकृती, अवलंबित्व व्यक्तिमत्त्व विकृती आणि कल्पना क्रिया अनिवार्यता व्यक्तिमत्त्व विकृती ची थोडक्यात माहिती द्या.	२०
		किंवा	
	ब.	वृंद अ व्यक्तिमत्व विकारांवर तपशीलवार चर्चा करा.	२०
प्र.४.	**अ.**	लैंगिक शोषणाचे प्राथमिक प्रकार म्हणून नातेसंबंधातील लैंगिक विकृती (निषिद्ध समागम) आणि बलात्काराची तपशीलवार चर्चा करा.	२०
		किंवा	
	ब.	लैंगिकतेच्या विकृत आकर्षणाचे कोणतेही पाच प्रकार विस्तृत करा.	२०
प्र.५.		संक्षिप्त टिपा लिहा. (**कोणत्याही दोन**)	२०
	अ.	छिन्नमनस्कातेचा कारक घटक म्हणून प्रसुतिपूर्व संसर्ग	
	ब.	चक्री दुर्मनस्कता आणि द्विधृविय विकृती I आणि II	
	क.	आकर्षणलोलुप आणि आत्मरती व्यक्तिमत्व विकार	
	ड.	लिंग चिंतावसद (डिसफोरिया)	

****

X51YA7AF84X51YA7AF84X51YA7AF84X51YA7AF84

Time – 3 Hours **Total Marks -100**

N.B. (1) All questions are compulsory.
(2) All questions carry equal marks.
(3) Each step of calculation should be clearly shown for statistical problems.
(4) Use of simple calculator is permitted.

Q.1.A. Explain Test Revision as a Stage in New Test Development and in the life cycle of Existing Test. **20**

OR

Q.1.B. i. Meaning and types of correlation. **05**
ii. Calculate Spearman Rank Order correlation of the following set of scores: **15**

X	**28**	**26**	**30**	**41**	**29**	**26**	**40**	**23**	**32**
Y	**14**	**12**	**14**	**16**	**15**	**14**	**13**	**11**	**19**

Q.2.A. Explain intelligence and write a detailed note on the Wechsler's Tests. **20**

OR

Q.2.B. Explain Standard scores and discuss various types of standard scores. **20**

Q.3.A. Define Personality. Explain Thematic Apperception Test in detail. **20**

OR

Q.3.B. Explain in brief what is being assessed in personality assessment and how are personality assessment structured. **20**

Q.4.A. Explain the characteristics, merits and demerits of various measures of Variability. **20**

OR

Q.4.B. i. Calculate Quartile Deviation for the following distribution of Scores. **20**

CI	**70-74**	**65-69**	**60-64**	**55-59**	**50-54**	**45-49**	**40-44**	**35-39**	**30-34**	**25-29**
F	**5**	**6**	**4**	**9**	**10**	**11**	**8**	**6**	**3**	**2**
									N=	**64**

Q.5. Explain any two of the following. **20**

A. Write a note on scaling
B. Write a note on SB5 –Stanford Binet Intelligence Scale- Fifth Edition.
C. Rorcschach Ink Blot Test
D. Calculate PR of 74 and P40

CI	**80-89**	**70-79**	**60-69**	**50-59**	**40-49**	**30-39**	**20-29**	**10-19**	**0-9**
F	**7**	**9**	**4**	**6**	**8**	**12**	**11**	**10**	**7**
								N=	**74**

****

X51YE27DF4X51YE27DF4X51YE27DF4X51YE27DF4

मराठी भाषांतर

कालावधी: ३ तास. **गुण: १००**

सूचना:

१. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२. प्रत्येक प्रश्नाला अंतर्गत पर्याय आहेत.

३.प्रत्येक प्रश्नाला समान गुण आहेत.

४. सांख्यिकी प्रक्रियेतील सर्व पायऱ्या/टप्पे स्पष्टपणे लिहा.

५. साधे गणक यंत्र वापरण्यास परवानगी आहे.

प्र.१.अ) नवीन कसोटी विकासातील चाचणीचा सराव हि पायरी आणि ह्याचं कसोटीतील जीवन चक्र स्पष्ट करा. **२०**

किंवा

प्र.१.ब) १. सहसंबंधाचा अर्थ आणि प्रकार सांगा. **५**

२. खालील संचातील सहसंबंध हा स्पीअरमन यांच्या श्रेणी अंतर पद्धतीने काढा. **१५**

X	**२८**	**२६**	**३०**	**४१**	**२९**	**२६**	**४०**	**२३**	**३२**
Y	**१४**	**१२**	**१४**	**१६**	**१५**	**१४**	**१३**	**११**	**१९**

प्र.२.अ) बुद्धीमत्तेचे वर्णन द्या आणि वेश्चलर ची चाचणी यावर टिप्पणी लिहा. **२०**

किंवा

प्र.२.ब) प्रमाणित प्राप्तांकाचे स्पष्टिकरण द्या आणि प्रमाणित प्राप्तांकाच्या विविध प्रकारांची चर्चा करा. **२०**

प्र.३.अ) व्यक्तिमत्वाची व्याख्या द्या. अर्थपुर्ण चाचणी (TAT) विशद करा. **२०**

किंवा

प्र.३.ब) व्यक्तीमत्त्व मूल्यमापनात काय मापन होते आणि व्यक्तीमत्त्व मूल्यमापनाची रचना कशी केली जाते याचे संक्षिप्त वर्णन करा. **२०**

प्र.४.अ) विचलनशिलतेचे गुणवैशिष्ट्ये, फायदे आणि तोटे स्पष्ट करा. **२०**

किंवा

प्र.४.ब) खालील वितरणाचा चतूर्थक विचलन काढा. **२०**

CI	**७०-७४**	**६५-६९**	**६०-६४**	**५५-५९**	**५०-५४**	**४५-४९**	**४०-४४**	**३५-३९**	**३०-३४**	**२५-२९**
F	**५**	**६**	**४**	**९**	**०**	**११**	**८**	**६**	**३**	**२**
									N=	**६४**

X51YE27DF4X51YE27DF4X51YE27DF4X51YE27DF4

प्र.५.खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. २०

अ) मापन श्रेणी/ स्केलिंग यावर टीप लिहा.

ब) SB -५ यावर टिप्पणी लिहा.

क) रॉर्शा च्या शाई च्या डागाची चाचणी.

ड) खालील वितरणाचा ७४ चा शततमक क्रम (PR of ७४)आणि शततमक ४० (P४०) काढा.

CI	८०-८९	७०-७९	६०-६९	५०-५९	४०-४९	३०-३९	२०-२९	१०-१९	००-०९
F	७	९	४	६	८	१२	११	१०	७
								N=	७४

X51YE27DF4X51YE27DF4X51YE27DF4X51YE27DF4